

EL TEMPS D'HISTÒRIA

EL TEMPS

Suplement mensual publicat a EL TEMPS, núm. 983

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

CAIXA CATALUNYA

EL GENERAL BASSET I EL 25 D'ABRIL

En ocasió del 25 d'abril presentem una biografia de l'heroic general Joan Baptista Basset, que va defensar les llibertats valencianes enfront dels borbons en el segle XVIII.

- 52 EDITORIAL
- 53 OPINIÓ
Foc creuat al Pentàgon
Jean Edward Smith
- 55 FER I DESFER
- 56 RODA EL MÓN
Cinquanta anys de bases americanes
- 60 APUNT
Els Rough Riders i Roosevelt,
el militarisme ianqui
- 62 DOSSIER
Defoe botifler, Robinson maulet
- 66 Una història de vençuts:
l'exili austriacista
- 69 Basset, els perfils reals d'un mite
- 74 L'ENTREVISTA amb José Luis Cervera
Torrejón
- 78 HISTÒRIA EN XARXA
- 80 HISTÒRIA EN LIBRES

Entorn del 25 d'abril cada any es mobilitzen pels carrers de València milers de ciutadans per reclamar una concepció del país, per les institucions polítiques, que vaja en consonància amb la realitat històrica pròpia. Enguany serà el 10 de maig quan, convocada per Acció Cultural del País Valencià i la Xarxa de Casals Jaume I, la ja tradicional manifestació ajunte en una sola veu, "Salvem el País, salvem el territori", els milers de valencians que mantenen alçada la bandera de la reivindicació fonamental: la pròpia essència del país.

Basset, el 25 d'abril i el país

"La biografia de Basset sovint ha estat marcada per la confusió entre la realitat i el mite. I no poques vegades també per l'odi que va merèixer als vencedors, que enterboliren la seua biografia amb suposicions, o mentides, que el pas dels anys i dels segles en bona part permeten donar per bones. Ara, amb la publicació del llibre de José Luis Cervera Torrejón, 'Basset: mite i realitat de l'heroi valencià', s'aporta una visió més acurada del mític personatge"

Aquestes mobilitzacions, que es fan des del anys de la transició i que van prendre una gran empenta a partir de l'any 1994, aprofiten una data emblemàtica. El 25 d'abril del 1707: la batalla d'Almansa entre les forces borbòniques i les austriacistes. La que, al capdavant, va significar la victòria del centralisme borbònic i de la qual derivaren els Decrets de Nova Planta, que van acabar amb les institucions pròpies, no només del País Valencià, sinó també del Principat de Catalunya i de les Illes Balears. És, doncs, un crit de rebel·lia davant una situació que des de fa tres-cents anys és una amarga constatació quotidiana: la pèrdua de les llibertats nacionals, encara no recuperades.

En aquest número d'EL TEMPS d'Història presentem un aspecte d'aquella conjuntura històrica que va representar la voluntat de tot un poble de lluitar per la seua identitat i llibertat. Una voluntat que un home va saber cristallitzar entorn seu: Joan Baptista Basset i Ramos, l'heroi dels maulets. El general Basset.

La biografia de Basset sovint ha estat marcada per la confusió entre la realitat i el mite. I no poques vegades també per l'odi que va merèixer als vencedors, que enterboliren la seua vida amb suposicions, o mentides, que el pas dels anys i dels segles en bona part permeten donar per bones. Ara, amb la publicació del llibre de José Luis Cervera Torrejón, *Basset: mite i realitat de l'heroi valencià*, s'aporta una visió més acurada del mític personatge. Una biografia teixida a partir de l'exhaustivitat documental i l'anàlisi històrica comparativa que permet veure, com es titula en aquest número el llarg extracte del llibre, els *Perfils reals d'un mite*.

Si el 25 d'abril, Basset i el país permeten ajuntar història, realitat i present, també en aquest número hem volgut emmarcar històricament dos aspectes parcials de l'actualitat dramàtica que ens colpeja des de fa un mes: la invasió de l'Iraq. Per això presentem una anàlisi dels acords entre els EUA i el govern dictatorial de Francisco Franco l'any 1953. Un pacte del qual enguany es compleix el mig segle, que va permetre als nord-americans crear les bases a Espanya. I, també i en el mateix sentit analític en relació amb l'actual guerra a l'Iraq, presentem una visió sobre la concreció de la política exterior dels Estats Units, ara fa poc més d'un segle, basada en el principi de la intervenció agressiva, bèl·lica, allà on siga necessari segons els interessos interns d'aquest país. Va ser Theodore Roosevelt, el vint-i-sisè president (1901-1909) dels Estats Units, el partidari més fervent d'aquesta política, que tan bé va saber posar en pràctica, quan encara no era president, amb la guerra de Cuba (1898) en contra del decadent imperi espanyol.

Les friccions entre els militars americans i els civils que els controlen no vénen d'ara. Tanmateix, la discussió d'aquests dies entre el secretari de Defensa, Donald Rumsfeld, i alguns oficials ha estat extraordinària, no només pel que fa a la intensitat que ha tingut, sinó també per la voluntat de les parts de fer-la pública en temps de guerra.

Aquest experiment, que consisteix a fer que els civils controlen l'exèrcit, i que ja fa 220 anys que dura als Estats Units, és la història d'una discussió constant. Hem vist com el poder de prendre decisions anava canviant dels secretaris civils a l'elit uniformada, segons les èpoques. Però, malgrat tot, això, que des de fora pot semblar un sistema inestable i *ad hoc* de compartir el poder ha estat, sens dubte, la clau de dos segles d'èxits militars.

Foc creuat al Pentàgon

Jean Edward Smith, *professor de la Universitat Marshall (Huntington, Virginia Oest, EUA)*

La lluita interna comença amb la revolució. George Washington es barallava contínuament amb els membres del Congrés Continental i els tretze governs estatals, no només pels diners, sinó també per controlar efectivament els plans de guerra. Els pares de la constitució nord-americana van voler deixar les coses clares declarant que el president era el "comandant en cap" de l'exèrcit. D'ençà que Washington es va abillar amb l'uniforme i se'n va anar a dirigir les tropes mentre travessaven els Allegheny per dominar la rebel·lió del Whisky que un president en actiu ja no ha tornat al camp de batalla. Però l'autoritat absoluta del president assegura el comandament directe sobre les tropes.

El paper d'un civil intermediari amb l'exèrcit el van establir alguns secretaris d'estat amb molta personalitat —homes com ara John C. Calhoun en la segona dècada del segle XIX i Jefferson Davis en els anys cinquanta del mateix segle—, però això no va fer alterar la relació fonamental de comandament. El president era el cap, i tots els homes d'uniforme ho sabien.

La primera prova de foc d'aquest sistema va ser el 1846, quan el president James K. Polk va ordenar el general Zachary Taylor que anara a territori mexicà per defensar Texas. El general no n'era partidari. Quan Taylor (que era liberal) va aconseguir algunes victòries, Polk (que era demòcrata) li va llevar les tropes i va deixar que fóra el general Winfield Scott el que fera l'assalt a la ciutat de Mèxic. D'aquesta guerra sorgí un procés judicial on el Tribunal Suprem dels EUA va haver de definir el poder constitucional del president com "la capacitat de dirigir les forces navals i l'armada que la llei li encomana".

Durant la guerra civil americana, Abraham Lincoln era la persona que tenia la relació directa amb els generals, mentre que el secretari de guerra Edwin M. Stanton s'ocupava dels detalls administratius. Lincoln, que no tenia experiència militar, en principi delegava en aquests generals. Però, com que va veure que la prudència d'aquests els duia directament al desastre, va emetre la seua primera ordre general de guerra, ordenant explícitament que totes les forces de la Unió avançaren.

Lincoln seguia la guerra dia a dia, i sovint esperava els darrers comunicats a peu de telègraf. A alguns generals, com ara George B. McClellan, això no els feia gens de gràcia, però, en termes constitucionals, Lincoln feia el que havia de fer.

La decisió més important d'Abraham Lincoln va ser la de posar Ulysses S. Grant al capdavant de l'exèrcit de la Unió el 1864. La relació que es va establir llavors entre el president i el seu general ens dona una lliçó de manual, pel que fa al control civil i al repartiment de poder. Lincoln va trobar en Grant un general que lluitava contra l'enemic, però al qual no li havia de donar instruccions detallades. Grant, per la seua banda, no malpensava de les decisions polítiques del president i va cooperar, per exemple, de tot cor, reclutant soldats negres. Lincoln no es barrejava en les operacions. Grant va marxar de Washington, i va establir el quarter general al camp de batalla: Lincoln només hi anava quan l'hi convidaven. El dia que els Confederats van trencar les línies de la vall de Shenandoah el 1864 i es van acostar a pocs quilòmetres de la Casa Blanca, Lincoln va enviar un telegrama a Grant suggerint-li que tornara per defensar Washington. "No és una ordre", li va dir el president. Grant va enviar reforços a la capital, però es va quedar al front. L'equilibri que havien establert Grant i Lincoln va continuar, si fa o no fa, igual, al llarg de la Primera Guerra Mundial. Woodrow Wilson va deixar que el general Peyton March i el general John J. Pershing dirigiren la guerra. Fins a la Segona Guerra Mundial que el pèndol no es va decantar cap a la Casa Blanca. Franklin Roosevelt, que havia estat ajudant del secretari naval durant la Primera Guerra Mundial, estava tan ben preparat per ser comandant en cap com el president Washington.

L'any 1939, quan va tenir l'oportunitat de triar un cap de l'exèrcit, Roosevelt va donar l'esquena als generals consolidats i conservadors; es va botar la llista d'antiguitat i va triar George C. Marshall –un bon professional, però que el president podia confiar que li obeiria sempre les ordres. Per dirigir la flota, va triar l'estirat almirall Ernest J. King. I, com a cap d'Estat major, va fer tornar un vell amic de la marina que ja estava retirat, l'almirall William D. Leahy. El president prenia totes les decisions importants. Marshall, King i Leahy se les havien amb el dia a dia de la guerra. Roosevelt va tenir també la brillant idea de posar dos eminents republicans al front del Congrés: Henry L. Stimson com a secretari de guerra i Frank Knox com a secretari naval. Sota la pressió de la guerra, aquesta era una màquina que funcionava força bé.

Les llavors de la tensió que hi ha avui dia, però, es van plantar després de la Segona Guerra Mundial. Encara que el sistema funcionava bé *in extremis*, en temps de guerra, ara que s'acostaven temps de pau era essencial refermar la coordinació entre tots els exèrcits, els diplomàtics i els serveis d'intel·ligència. El resultat d'aquesta necessitat va ser la llei de seguretat nacional del 1947, que va separar les forces aèries de l'armada, i que va posar tots tres exèrcits sota un Departament de Defensa unificat. El nou secretari de Defensa va esdevenir, per tant, el primer subordinat militar del president i, alhora, una tercera part implicada que lluitava pel poder.

Els efectes de la llei van trigar una dècada a manifestar-se. Els principals patrocinadors d'aquesta, liderats pel secretari naval James V. Forrestal, estaven emmirallats per com s'organitzaven els britànics amb el seu gabinet de guerra, i volien donar al Consell nacional de Seguretat la mateixa autoritat a l'hora de prendre decisions. El president Harry S. Truman s'hi oposava, al·legant que l'autoritat constitucional pertanyia al president. Ho va demostrar durant la guerra de Corea, quan va despatxar el secretari de Defensa Louis Johnson i va tornar a cridar Marshall. Truman es va posar d'acord amb Marshall, i ell va ser el que va comandar la guerra. Quan el general Douglas MacArthur es va insubordinar, el president el va destituir, tal com Lincoln havia fet amb McClellan.

Amb Dwight D. Eisenhower, no van haver-hi gaires canvis. Va refusar els consells dels caps militars, del secretari d'Estat i del vicepresident Richard Nixon, que volien que intercedira pels francesos al Vietnam; va enfortir el desplegament de tropes al Líban i va fer ús d'algunes tropes perquè es complira la decisió del jutge que va ordenar el final de la segregació de l'institut a Little Rock, Arkansas, on hi havia hagut aldarulls perquè hi havien d'entrar nois negres.

Amb John F. Kennedy, però, l'augment de poder dels civils al Departament de Defensa va arribar a fites històriques. La combinació d'un president inexpert amb un secretari de Defensa que acaparava poder, Robert McNamara, va provocar una sotragada. El secretari es va endur una colla d'intel·lectuals universitaris –que incloïa dos professors de dret de Harvard, John McNaughton i Adam Yarmolinsky– perquè l'ajudaren a controlar les operacions de tot el sistema de defensa, que en aquells moments creixia sense parar.

Era la primera vegada que a l'oficina del secretari hi havia gent amb prou capacitat intel·lectual per restar-los als militars poder de decisió. Sota els mandats de Kennedy i de Lyndon Johnson, per tant, el seny dels civils va suplantar l'experiència al camp de batalla, i els Estats Units van dur a terme la teòricament lògica però tàcticament catastròfica escalada del Vietnam.

Al llarg de les dècades següents, els presidents van fer tot el que van poder per rentar-se'n les mans, de l'exèrcit, i el poder dels civils al Pentàgon va minvar. La doctrina de Powell de la força aclaparadora va arribar al poder, i al 1991, amb la guerra del golf Pèrsic, l'exèrcit va dur la veu cantant. El control polític no es va deixar de banda –de fet, el secretari de Defensa, Dick Cheney, va despatxar un cap d'Estat major de la força aèria per parlar quan no era el seu torn–, però, a grans trets, les relacions tradicionals entre tots dos estaments es van reprendre.

Fins avui. L'administració actual té una estranya semblança amb la de John F. Kennedy: un president sense experiència i, en certa manera, indiferent, i un secretari de Defensa molt ben preparat, s'han tornat a ajuntar per assumir el control de les operacions. Els intel·lectuals que envolten Donald Rumsfeld han fet el mateix que els xiquets prodigi de Robert McNamara al 1961: substituir per conceptes teòrics les doctrines tradicionals. El tall ideològic és diferent –aquesta vegada són neoconservadors–, però l'efecte a l'hora de prendre decisions és el mateix.

La història rarament es repeteix, i les errades del Vietnam no impliquen necessàriament que la direcció actual de la guerra haja de ser poc entenimentada o poc eficaç. El que hem vist recentment, però, és que aquesta vegada els homes dels galons no es quedaran plegats de braços davant les errades tàctiques dels polítics.

Jean Edward Smith ha escrit les biografies d'Ulysses S. Grant, John Marshall i Lucius D. Clay
© The New York Times – EL TEMPS
Traducció: Maite Insa

Cinquanta anys de bases americanes

El 26 de setembre de 1953 els governs del general Francisco Franco i del president nord-americà Dwight Eisenhower van firmar el Pacte de Madrid, amb el qual es van instal·lar les bases que ara ajuden a atacar l'Iraq.

Aviat farà cinquanta anys que els governs del general Franco i del president nord-americà Eisenhower van firmar l'anomenat Pacte de Madrid, que incloïa tota una sèrie d'acords militars i econòmics, destinats a posseir una gran transcendència per a ambdós països: mentre els Estats Units reforçaven l'anomenat sistema de defensa occidental en contra de la Unió Soviètica, i iniciaven la instal·lació de bases militars en territori espanyol, el règim de Franco rebia importants ajuts econòmics i, sobretot, sortia de la situació d'aïllament internacional a què havia estat condemnat des de la fi de la Segona Guerra Mundial.

Els antecedents del Pacte. La firma dels acords entre Espanya i els Estats Units eren la culminació de tot un seguit de llargues negociacions que s'havien iniciat des del moment en què els Estats Units havien modificat la seva posició respecte al govern franquista, arran de l'esclat de la guerra freda. Certament, sota la presidència de Harry Truman, l'administració nord-americana de la immediata postguerra havia fet pinya amb la resta d'aliats a les decisions condemnatòries en contra del règim franquista: a principi del 1946 França, Anglaterra i els Estats Units havien donat a conèixer una nota tripartida de condemna al que havia estat un estret aliat d'Adolf Hitler i Benito Mussolini durant la guerra mundial.

Les pressions internacionals que hi havia en contra de Franco des de la fi de la guerra van culminar el 12 de desembre del 1946, quan l'assemblea general de l'ONU va aprovar, per 34 vots a favor, 6 en contra, 13 abstencions i una absència, una resolució en la qual es recomanava la retirada d'ambaixadors de Madrid. I els EUA, i Truman en particular, compartien a bastament aquesta actitud, fins al punt que quan al 1947 es va donar a conèixer el programa nord-americà, conegut com a pla Marshall, destinat a la reconstrucció econòmica d'Europa, Espanya en va quedar explícitament exclosa.

Però el 1947 també va ser l'any en què va començar la guerra freda: el dia 12 de març, el president Truman, amb motiu de la guerra civil que estava vivint Grècia, va afirmar que "els Estats Units han de tenir per norma el suport dels pobles lliures que es resisteixen als intents de subjugació per minories armades o de pressions externes". Exposava, així, la seva doctrina de contenció del comunisme que inaugurava la política de blocs, la bipolarització del món, destinada a mantenir-se fins al 1991. És a partir d'aquest mateix moment que es va iniciar un canvi d'actitud dels Estats Units respecte a Franco, que es va concretar, en primera instància, en la junta de caps de l'estat major de l'exèrcit nord-americà. Era evident que en l'estratègia americana d'establir un bloqueig internacional a la Unió Soviètica el règim anticomunista de Franco podia tenir un paper molt important. Ben aviat, des dels Estats Units es va criticar la política d'aïllament de Franco i es va fomentar també la progressiva normalització de relacions amb el dictador espanyol. La conversió de mitja Europa en països satèl·lit de Moscou, durant els anys 1947 i 1948, i l'esclat de la guerra de Corea, el 1950, van ser definitius perquè els Estats Units es plantegessin fermament

l'interès d'Espanya en la seva estratègia mundial.

Els primers contactes entre els Estats Units i el règim franquista es van iniciar a mitjan any 1951, i per bé que la premsa va especular ben aviat que en pocs mesos es podia arribar a un acord, les negociacions van acabar sent molt feixugues. Va arribar un moment en què semblava que fins i tot s'arribaria a la ruptura. Tot i que entre el desembre del 1952 i el juny del 1953 les posicions espanyoles i americanes es trobaven molt allunyades, finalment les dues parts van decidir destensar les posicions. Al setembre del 1953 es va signar l'acord.

El Pacte de Madrid : la instal·lació de bases americanes. El Pacte aconseguit el 26 de setembre del 1953 preveia tres acords oficials i un de secret. Els acords oficials establien un ajut econòmic, un ajut per a la defensa mútua i un conveni defensiu. El conveni defensiu era el que permetia la creació de les bases militars en territori espanyol, mentre que l'acord secret establia que en cas d'un atac sorpresa de la Unió Soviètica a Europa els Estats Units podrien utilitzar les bases espanyoles de manera immediata. El Govern espanyol en va ser informat i, d'aquesta manera, com una maniobra d'ample abast, els Estats Units van poder iniciar la construcció d'unes bases militars en territori espanyol, que a la fi de la dècada dels anys cinquanta ja s'havien convertit en bases plenament operatives. I per si mancava algun dubte sobre la docilitat del Govern espanyol als Estats Units, una nota de premsa de l'agència United Press, del 23 de novembre del 1953, deixava ben clar que "en cas d'emmagatzemar bombes atòmiques a Espanya el Govern espanyol no plantejaria la més mínima objecció".

Es van construir bases aèries i navals, algunes de les quals van passar a tenir un paper fonamental en l'estratègia defensiva del "món lliure". Eren un total de setze punts militars, els més importants dels quals eren els següents: les bases aèries es van establir a Torrejón de Ardoz, a quinze quilòmetres de Madrid, destinada a albergar el quarter general de la XVI Força aèria nord-americana i les instal·lacions del comandament del Mediterrani

EL TEMPS

CANCIONES POPULARES CONTRA LAS BASES YANQUIS

¿QUIÉN?
No sé qué es esto
Ni Pío ni ¿quién lo ha vendido?
¿Quién lo ha vendido la mano?
por que en Pío no se ha sido
Ni sé qué es esto.

SESTA FLOTA
Cartagena,
base de la VI Flota.
Al viento levanta
de la Patria vendida,
la bandera paño Rota.

OLEODUCTO
Negro aroma
del fango de la agresión
Catalán porque que está
desde Rota a Cartagena
pasando por Torrevieja.

RADAR USA
Móvil gran
Inmensa gran levanta
No está el agua
que está en el agua
en el río de España.

BASES DE LANZAMIENTO
Arquitectura ideal
que respaldan el cielo.
¿Qué se sigue la guerra
que se sigue en mi Pío,
y lo que se ha vendido?

EL DIVISION
General americano de Torrejón
España no quiere la bomba,
ni el avión de reacción.
Vete, cabron, de Torrejón
con tu división!

occidental; a Morón de la Frontera i San Pablo, a Sevilla, i a Garrapinillos, a Saragossa. La base aeronaval de Rota, a Cadis, es va convertir en una de les més importants d'Europa, ja que disposava d'instal·lacions subterrànies per albergar submarins nuclears del tipus de Polaris.

Hi havia, a més, bases marítimes al Ferrol i a Cartagena, destinades a dipòsits de combustible i de municions, respectivament, molls exclusius al Port de Barcelona, a Maó —amb dipòsits per a combustible destinat a submarins i destructors—, etc. Tot un entramat que incloïa estacions de radar, com el que es va instal·lar al Puig Major, a Mallorca, i emissores de ràdio, com la Ràdio Liberty, a la platja de Pals, al Baix Empordà, que es va començar a construir al 1957 i que emetia cap a l'URSS i l'Europa de l'Est.

Si bé les bases eren de sobirania espanyola, a la pràctica gaudien de completa autonomia i, a banda de l'acord secret, els nord-americans disposaven de discreció absoluta per acumular els mitjans militars que consideressin oportuns. L'amenaça nuclear, a partir d'aquest moment, com es va posar de relleu amb l'accident

Al·leluies contra les bases nord-americanes, publicades a la revista *Horizonte Español*, editada per Ruedo Ibérico, l'any 1972.

EL TEMPS / EFE

Dalt, el general Franco passa revista als avions de l'ala de caça de la base de Torrejón de Ardoz, a només quinze quilòmetres de Madrid, l'any 1958. A sota, la base de Morón (Sevilla), encara força activa avui dia.

de Palomares (Almeria), al gener del 1966, era més que evident.

La contrapartida econòmica per aquesta presència americana va ser doble: en concepte d'ajut militar Espanya va rebre 600 milions de dòlars, i en concepte d'ajuda econòmica, uns 500 milions. Molt lluny de les xifres que altres països occidentals, com Anglaterra, França, Alemanya o Itàlia, havien rebut en el pla Marshall. Però més enllà de les ajudes econòmiques —o del fet que l'exèrcit espanyol pogués canviar el material de guerra alemany obsolet per un altre una mica més modern, encara que no gaire més, americà— les repercussions del Pacte de Madrid van ser enormes: en política exterior Espanya

va trencar, definitivament, l'aïllament. Un mes abans el Govern espanyol havia firmat també el Concordat amb la Santa Seu i no va passar gaire temps perquè el govern franquista fos acceptat a les Nacions Unides. L'any 1955 Espanya va enviar el primer ambaixador a l'ONU. Altrament, el Pacte atorgava a Franco un enorme prestigi internacional, i al mateix temps els Estats Units es van convertir en el primer aliat del règim franquista. De fet, han estat molts els historiadors que han destacat la transcendència que va tenir aquesta aliança per a la consolidació i el manteniment de la dictadura franquista durant els vint-i-dos anys següents. Els Estats Units, en nom de la defensa del "món lliure", es convertien en el valedor d'una de les dictadures més ferotges de la segona meitat del segle XX, que cap a l'any 1953 encara afusellava opositors polítics i mantenien a les presons centenars de dissidents polítics. No cal dir que el Pacte va ser un cop molt dur per a l'oposició democràtica, que en el decurs dels anys cinquanta va haver de patir la travessa més llarga del desert. Al desembre del 1959, el president nord-americà Eisenhower va ser rebut per Franco en multituds, en una maniobra propagandística que sens dubte el dictador espanyol va aprofitar al màxim.

Les renovacions posteriors. L'any 1963, deu anys després d'haver-se firmat, es va plantejar la renovació del Pacte de Madrid. La situació era, en aquest moment, radicalment diferent: si per una banda els avenços tecnològics havien reduït la funció de les bases militars, per l'altra el règim franquista no es trobava en la situació d'aïllament de deu anys abans. Les bases seguien sent útils per als estatunidencs i Franco era conscient de la importància que continuaven tenint els americans tant pel manteniment del seu poder com per la modernització de l'exèrcit espanyol. I, al capdavall, va ser el dictador espanyol el que va haver de rebaixar les seves pretensions econòmiques inicials. Ara, a més, es constituïa un comitè militar conjunt amb seu a Madrid i els Estats Units es comprometien a contribuir "a la consecució d'una ràpida i eficaç modernització de les forces armades espanyoles i de les indústries militars".

Cinc anys després, al 1968, es va renovar l'acord, per bé que Espanya havia tornat a pressionar per aconseguir una millora econòmica. Les visites que en anys successius van realitzar els presidents Richard Nixon, l'any 1970, i Gerald Ford, el 1975, pocs mesos abans de la mort de Franco, van servir per constatar el suport nord-americà a la dictadura franquista i l'interès dels EUA a garantir una estabilitat política per a Espanya, més enllà de qualsevol vel·leïtat democratitzadora.

Després de la mort de Franco, ben aviat es va evidenciar l'interès del nou règim monàrquic en aconseguir el suport nord-americà, en un moment en què encara no era gens clar el procés d'evolució que seguiria la monarquia restaurada. José María de Areilza, com a ministre d'Afers Exteriors del govern de Carlos Arias Navarro, no sols va renovar l'aliança amb els EUA, sinó que fins i tot la va elevar a una categoria superior, de manera que va convertir el que havia estat un simple pacte en un autèntic Tractat d'Amistat i de Cooperació, que es va firmar el gener del 1976.

Amb l'arribada de la democràcia el tema de les relacions entre Espanya i els Estats Units es va plantejar des d'una nova perspectiva. D'entrada, perquè ja des dels primers governs de la postfranquista Unió de Centre Democràtic es va començar a elaborar una política exterior global que integrés plenament Espanya a Europa i al sistema de defensa occidental i al conjunt de relacions bilaterals sobre noves bases. Des del primer moment el tema de les bases americanes i de la integració a l'OTAN va planar com una qüestió que va esdevenir inevitablement conflictiva, sobretot per l'habitual posició antiatlantista i antinord-americana que històricament havien defensat les esquerres a l'estat espanyol, a causa del suport americà al règim de Franco. El Tractat del 1976 no es va revisar, però, fins al 1982, any en què la UCD va firmar un nou acord amb els Estats Units i va integrar Espanya a l'OTAN. En la revisió del Tractat els dos països es van limitar a tornar-ho a rebaixar a la categoria d'acord i es van regular els avions i els vaixells americans que havien de circular per les aigües territorials, l'espai aeri i el territori espanyol. Però, bàsicament, el tema de

les bases quedava igual, amb l'única diferència que calia distingir quan una base s'utilitzava en el marc de l'acord bilateral o quan es feia en el nou marc de l'OTAN, a la qual també ara pertanyia Espanya.

La solució final –que pretenia trencar amb l'herència franquista– no va arribar fins a l'etapa socialista, quan el PSOE va resoldre les pròpies contradiccions respecte a l'organització atlantista. La seva posició va variar des d'un contundent "OTAN, d'entrada, no" –quan eren a l'oposició– a una acceptació explícita de mantenir-se dins de l'organisme de defensa occidental –a partir del moment en què van guanyar les eleccions, l'octubre del 1982–. I el tema, tal com ja s'ha dit anteriorment, prometia ser conflictiu per les conviccions antiatlantistes de l'esquerra, sobretot quan hom vinculava la qüestió de l'OTAN amb el manteniment de les bases americanes. La consigna d'"OTAN no, bases fora" era habitual en totes les manifestacions que l'esquerra

*“L'ingrés d'Espanya
a la CEE va donar
arguments als que creien
que la integració
econòmica a Europa
havia de ser paral·lela
a la integració
militar”*

organitzava. Els dirigents del PSOE van haver de convèncer, primer, la militància del propi partit, abans d'adoptar la solució definitiva, i per bé que no va ser fàcil, progressivament es van fer passos importants. L'ingrés d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea (CEE), firmada el 12 de juliol del 1985, va donar arguments als que creien que la integració econòmica a Europa havia de ser paral·lela a la integració militar, en el marc de defensa europeu. L'aprovació final del manteniment d'Espanya a l'OTAN, en el referèndum del 12 de març del 1986, va permetre als socialistes enfrontar les relacions amb els Estats Units sobre noves bases, i més si es té en compte que el novembre

del 1988 l'executiu socialista va firmar el protocol d'ingrés, com a observador actiu, a la Unió Europea occidental.

Va ser immediatament després d'aquest ingrés, el desembre del 1988, quan es va acabar firmant el nou conveni entre els Estats Units i Espanya. L'acord que havia signat la UCD havia expirat al mes de maig, i si no s'arribava a un nou conveni els Estats Units havien de desmantellar totes les bases i desaparèixer del territori espanyol, en el termini d'un any.

El PSOE només volia una reducció de la presència militar americana a Espanya i, en qualsevol cas, establir un acord bilateral com el que tenien altres estats europeus amb els Estats Units. El nou conveni va plantejar la reducció: en tres anys els caçabombarders havien de desaparèixer de la base de Torrejón, i els avions cisterna, de la de Saragossa. La presència militar americana havia de quedar limitada a les bases de Rota i Morón.

Com han assenyalat diferents historiadors, com Ángel Viñas o Charles Powell, a partir d'aquest moment –amb l'europeïtzació de les opcions de defensa espanyoles– hi va haver una millora sensible en les relacions entre Espanya i els Estats Units, i les vinculacions entre el govern socialista espanyol i el nord-americà van ser molt estretes. Fins al punt que, al 1995, un antic ministre d'Afers Exteriors socialista, Javier Solana, va ser nomenat secretari general de l'OTAN, amb el suport dels Estats Units. En aquests moments, però, la situació internacional havia canviat radicalment: la desaparició de l'URSS i del bloc socialista europeu qüestionava la funció tradicional de l'OTAN, i amb la desaparició de l'enemic històric dels nord-americans es produïa un canvi substancial en les relacions internacionals. Era evident, però, que aviat sorgirien nous enemics, que els Estats Units volien continuar exercint una clara hegemonia en el món i que, per tot plegat, continuaven necessitant aliats fidels i bases militars que els garantissin, en la perspectiva històrica del nou segle, regir els destins de la humanitat més enllà d'allò que semblava raonable. A l'estat espanyol l'oncle Sam seguiria disposant d'amics inqüestionables.

Pelai Pagès

Els Rough Riders i Roosevelt, el militarisme ianqui

**El president dels EUA
Theodore Roosevelt
(1901-1909) va ser
el principal exponent
de la política
expansionista
americana, que ara
es pot veure a l'Iraq.**

Theodore Roosevelt (Nova York, 1858-1919) va ser el vint-i-sisè president (del 1901 al 1909) dels Estats Units d'Amèrica. Amb ell, la potència va adquirir plena consciència de la seva naturalesa, es va desacomplexar i va assumir per sempre l'expansionisme, tenyit publicitàriament de valors heroics.

Roosevelt –popularment conegut com Teddy– va ser un president que va personalitzar els valors patriòtics: decisió, valentia, fe i militarisme, per vèncer allà on fos necessari tot adversari que es posàs davant dels interessos –econòmics– dels nord-americans. Tot això, però, sàviament dut a terme amb una enorme habilitat en l'ús de la propaganda que disfressava l'interès amb la noble causa de la pau. Tot i que Roosevelt va ser premi Nobel de la pau per haver fet d'intermediari en la guerra russojaponesa (1904-1905) pel control de Corea i Manxúria, sempre va ser un bel·licista convençut.

El 'jingoisme'. El 1897, sent vicesecretari de Marina, va fer una conferència a l'Acadèmia Naval de la Guerra, on va explicar la seva visió sobre com havien d'actuar els EUA: “Cap triomf de la pau no és tan gran, cap absolutament, com el triomf suprem de la guerra. Potser en un futur no hi haurà necessitat de la guerra, en el món, però mentrestant cap nació no pot esperar assolir cap tasca digna de fer a no ser que tenguí clar el que ha de fer i que ho ha de fer amb mà armada.”

A Teddy, li agradava fotografiar-se vestit de militar. Servava la seva llegenda. Home d'acció i a la vegada cultivat. Va escriure uns 35 llibres. Dur i a la vegada sensible: com a president va declarar 150 parcs nacionals, 51 reserves ornitològiques... Però sobretot era un convençut de la necessitat d'acabar amb l'aïllament in-

ternacional que havia estat moneda corrent des de la fundació del país. I no per causes nobles, sinó per interès. Per això, per exemple, va impulsar l'inici de la construcció del canal de Panamà i sempre va defensar la necessitat d'usar la força, la “noble” guerra, per aconseguir el que per a ell era necessari.

A la fi de la dècada dels vuitanta, Teddy ja era una figura pública, que entusiasmava el públic i, sobretot, els mitjans de comunicació. Feia vots per la intervenció nord-americana armada en els països d'Amèrica Central i d'Amèrica del Sud tantes vegades com fos necessari. Era un dels portaveus més importants, per no dir el que més, de la política exterior expansionista. Era un típic producte d'allò que la premsa espanyola, durant la guerra de Cuba (1895-1898), anomenava despectivament *jingoistes*. És a dir, els partidaris de la intervenció exterior en benefici interior. El terme provenia dels *pubs* britànics, quan el Regne Unit va haver de fer front, deu anys abans de la guerra hispanonord-americana, a la insurrecció a l'Afganistan. Segons explicava la premsa espanyola de la fi del segle XIX, als *pubs* es cantava una cançó que deia així: “No ens volem batre/ però *by jingo!*/ si és necessari/ tenim vaixells/ tenim homes/ i també diners/ *by jingo!*!” És a dir, no es volien batre, però si els insurrectes es resistien a ser colonitzats, se sentien “obligats” a intervenir. Aquest aspecte “inevitable” de la guerra (causada perquè l'altra part no acceptava la submissió) a l'exterior com a instrument per satisfer l'interès legítim interior és el que els ianquis intervencionistes assumeixen, i el que la premsa espanyola deia *jingoisme*.

Doncs bé, Teddy, home públic a mitjan anys noranta, és nomenat pel president McKinley vicesecretari de Marina al 1897. Des d'aquest càrrec va impulsar la modernització de la Marina i es va mostrar el partidari més decidit de la intervenció a Cuba en contra d'Espanya que, al capdavall, va ser el trampolí que el va dur a accedir a la presidència dels EUA.

Els Rough Riders. Les pressions de les grans empreses nord-americanes que tenien interessos directes a Cuba i Puerto Rico, juntament amb les de la premsa, van fer que la posició “pacifista” del pre-

sident McKinley fos del tot insostenible. Des de l'inici del 1898, el Congrés aprovava plans de lleva i nous pressupostos per a l'exèrcit. I al maig d'aquest any es va declarar la guerra a Espanya. El secretari de Marina, Roosevelt, no s'ho va pensar dues vegades, i es va presentar voluntari, amb una desplegament publicitari enorme de premsa –que el mostrava com a paradigma dels valors intervencionistes, heroi, home d'acció, etc.–. Teddy es va allistar al primer regiment de cavalleria voluntària de Nova York, però no com a soldat, sinó com a tinent coronel, càrrec que el govern li havia concedit. La seva foto es podia observar pertot arreu: damunt del seu cavall impartint ordres, somrient i afable, amb la mirada perduda a l'horitzó. El primer regiment de voluntaris va ser batejat, en aquell temps, amb un nom propi: els Rough Riders, els genets durs o aspres, segons les fonts, que també es van passar a dir els Ted Rough Riders, naturalment. Tothom sap com va acabar la guerra, de la qual l'hàbil Teddy va saber treure profit. Una premsa afamada d'herois el va convertir en el més gran de tots. Pura propaganda, però efectiva.

Els Rough Riders es van concentrar a San Antonio, Texas, per organitzar-se abans de partir cap a Cuba. Era un regiment format a l'estela de Roosevelt: s'hi allistaren els fills dels gran patricis novaiorquesos, cercadors d'aventura, desitjosos de glòria... Era, certament, de pel·lícula. I no només en el sentit figurat de l'expressió. Des del primer moment el seguien una legió de periodistes. La propaganda que es feia dels Ted Rough Riders era enorme. La fama de Teddy, també: van tenir unes 23.000 peticions d'allistament, tot i que finalment només se'n van acceptar 557 homes i 26 oficials.

Malgrat la propaganda, la realitat, però, va ser una altra. Els Rough Riders ni tan sols eren *riders*, a Cuba. De fet, la major part dels cavalls es van quedar a Tampa, Florida. Van arribar a Santiago de Cuba l'1 de juny. Sempre envoltats de periodistes, qualsevol moviment dels *riders*, ni que fos per fer maniobres, era narrat com una heroica acció militar. I el 20 de juny del 1898, al turó anomenat de San Juan, Theodore Roosevelt va veure per fi la glòria. La història nord-americana diu que els Rough Riders van vèncer la ferot-

ge resistència, van pujar a peu, sense parar, tot i algunes morts, fins que amb el coronel Teddy al front van arribar al cim, moment en què els espanyols es van rendir. Aleshores, Roosevelt no va acceptar l'espasa de l'oficial espanyol i va ordenar assistència mèdica pels ferits, honors pels morts i homenatge a la valentia dels dignes enemics que havia vençut en una batalla que va ser, al capdavant, important en la derrota final espanyola. L'altra part, és clar, no ho va viure de la mateixa manera: la premsa espanyola d'aleshores –i encara ara revistes historiogràfiques militars– considerava la batalla de San Juan com una acció menor, amb manca de brillantor militar pels Rough Riders, perquè usaren *buffals*, o sigui, soldats negres, com a carn de canó per rebre els tirs espanyols. Per tant, només la superioritat numèrica ianqui explica la victòria.

El cert és que Theodore Roosevelt va fer servir aquesta “gloriosa” batalla en benefici propi. Just després de l'armistici, van arribar els cavalls. Durant mesos els Ted Rough Riders van ser els protagonistes de milers de fotografies i pel·lícules documentals (a les quals, però, no se solien veure els soldats *buffals*), que recreaven la batalla, altres accions i, sobretot, immortalitzaven l'heroi, Teddy. Milions de nord-americans, evidentment, s'entusiasmaven en veure les imatges.

Només un any més tard, va començar a escalar esgraons d'ambició. L'últim replà era el previst per tothom: la presidència dels Estats Units, la qual va aconseguir al 1901. Durant els vuit anys de mandat, va reorganitzar l'exèrcit per posar-lo al servei de la potència agressiva i intervencionista. Tot i els vents novament aïllacionistes, el llegat de Roosevelt es va deixar notar poc després. Quan els EUA van entrar a la Primera Guerra Mundial sota el comandament del president Wilson, un impressionant exèrcit, excel·lentment dotat i igualment organitzat va salvar els aliats i va obrir les portes d'Europa als interessos econòmics nord-americans. El segle XX va veure molts més episodis semblants. I ara, al segle XXI, encara en veiem un altre, a l'Iraq. I com en temps de Teddy, els interessos s'amaguen pels suposats valors gràcies a la propaganda.

Miquel Payeras

A la pàgina del costat, Theodor Roosevelt encapçala els Rough Riders. Des de bon començament els seguien un gran nombre de periodistes. Dalt, un moment de la batalla de Cuba que va enfrontar els Estats Units contra Espanya i el propi Roosevelt dialogant amb un dels seus homes. Tres anys després Teddy seria nomenat vint-i-sisè president del país.

El creador de Robinson Crusoe, que es va posicionar públicament en contra del suport anglès als catalans en la guerra de Successió, va escriure abans de morir, sota pseudònim, una novel·la on el protagonista defensa Barcelona contra les tropes de Felip V.

PAFA GIL

Defoe botifler, Robinson maulet

L'editorial de la Universitat d'Alacant ha publicat en espanyol l'última novel·la de Daniel Defoe, *Memorias de guerra del capitán George Carleton*, una barreja de crònica de guerra i llibre de viatges que, durant molts anys, es va vendre com el veritable llibre de memòries de Carleton. L'obra

Dalt, un quadre representatiu de la batalla d'Almansa, per la qual els valencians van perdre les seves llibertats nacionals. Al costat d'aquestes ratlles, l'arxiduc Carles d'Àustria entra a Dénia. En general, al País Valencià, la població era prou contrària al borbó Felip V.

EL TEMPS

consta de tres parts molt diferenciades: dues cròniques de guerra, primer a Holanda i després als Països Catalans durant la guerra de Successió, i una tercera que s'acosta més al llibre de viatges, en la qual Defoe descriu diverses ciutats de la península Ibèrica i els seus habitants, reflexionant sobre el caràcter de valencians, catalans i espanyols.

Des del punt de vista històric, la novel·la aporta la visió de Defoe sobre les causes de la derrota de les tropes angleses davant les franceses i també sobre com visqueren els pobles del sud del País Valencià la derrota d'Almansa del 1707, que significà l'entrada dels exèrcits de Felip V i, posteriorment, la pèrdua dels Furs, la crema de Xàtiva i altres fets coneguts.

Però la novel·la obre també alguns interrogants sobre la visió anglesa del conflicte. Cap al 1710, Defoe, com també Jonathan Swift, autor d'*Els viatges de Gulliver*, va defensar en diversos escrits la retirada de les tropes angleses de Cata-

lunya i la fi de la guerra contra Felip V. Per què, doncs, catorze anys després de l'11 de setembre del 1714, Defoe va escriure, amb pseudònim, una novel·la en què el protagonista lluitava al costat de catalans i valencians contra el Borbó? Per què l'última novel·la de Defoe, escrita al 1728, poc abans de la seva mort, torna sobre aquells fets que a Europa van ser coneguts com el cas dels catalans?

LES FONTS. Per escriure aquesta obra, Defoe utilitza unes notes autobiogràfiques escrites per Sir Harold Williams, un militar que realment va lluitar a la guerra de Successió, però les va atribuir, en canvi, a un altre personatge real, George Carleton. La novel·la, explica Virginia León en l'estudi preliminar d'aquesta edició, va ser publicada per primer cop al 1728, signada per Carleton, que fins i tot es va guanyar una entrada al *Dictionary of National Biography*. Malgrat això, Defoe va confeccionar el llibre a partir de les notes de l'esmentat Harold Williams, i diverses obres de l'època, com *History of King William III (1702-1703)* i *Life of her Late Majesty Queen Anne (1721)*, totes dues d'Abel Boyer, *Account of the Earl of Peterboro's Conduct in Spain (1707)* de John Friend, *Ingenious and Diverging Letters* de Madame d'Aulnoy i la *London Gazette*. A tota aquesta documentació cal afegir el coneixement directe de la Península, que Defoe havia acumulat durant la seva època de comerciant "de vi, tabac i altres mercaderies", com assenyala Virginia León.

En la tècnica de bastir una novel·la sobre diverses fonts escrites i testimonis contemporanis dels fets, Defoe ja era un mestre reconegut. L'any 1722, coincidint amb una epidèmia de pesta a Marsella, Defoe va publicar *A Journal of the Plague Year (Diari de l'any de la pesta)*, en què fa una detallada descripció i crònica de la plaga que havia assolat Londres al 1665. En aquesta obra, Defoe ja feia una barreja de recreació històrica amb agilitat i recursos estilístics que ben bé podria ser qualificada d'una de les primeres mostres de periodisme literari. En el subtítol de l'obra, "Observacions i records dels fets més notables, tant públics com particulars, que van ocórrer a Londres durant l'última gran epidèmia del 1665, escrit

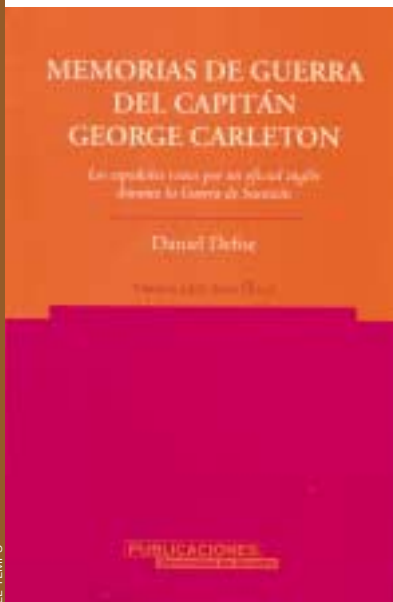
per un ciutadà que durant tot aquest temps va ser a Londres", Defoe també falsejava, en certa manera, les fonts i l'autor. És cert que ell havia estat a la capital anglesa l'any 1665, però també és veritat que, en aquest moment, no era un adult, com el narrador del *Diari*, sinó un nen de cinc anys.

Defoe havia repetit una fórmula semblant a *The Memoirs of Major Alexander Ramkins, a Highland Officer (1718)* i *Memoirs of a Cavalier (1724)* i hi torna amb les memòries de Carleton.

EL CONTEXT. El suport dels anglesos als catalans en la guerra de Successió va provocar forts enfrontaments en el Parlament britànic entre els dos partits principals, *tories* i *whigs*, i la polèmica es va estendre a la intel·lectualitat britànica en un moment en què era freqüent el posicionament públic d'escriptors o l'edició anònima de pamflets a favor d'una o altra opció.

Els austriacistes catalans havien aconseguit aliar-se amb la Corona britànica en el Pacte de Gènova, el 20 de juny del 1705. Dos catalans, Antoni de Peguera i Domènec Parera, exiliats com a conseqüència de la repressió exercida per Velasco (virrei de Felip V a Catalunya, en aquest moment) es van reunir amb el representant de la reina Anna d'Anglaterra, Milford Crowe, a Gènova. Crowe, que havia tingut a Reus un negoci d'exportació d'aiguardent, va rebre de la reina l'encàrrec de "tractar amb aquest Príncep [de Catalunya] o qualsevol altra província d'Espanya a condició que reconeguïn Carles III com a rei legítim d'Espanya i que renunciïn totalment a la casa de Borbó". Els anglesos no volien que els francesos acumulessin poder i l'arribada al tro de Felip V, nét de Lluís XIV, anava en contra dels seus interessos.

La Corona britànica va prometre als catalans el desembarcament de 8.000 homes, 2.000 cavalls, 12.000 fusells i diners per reclutar 6.000 homes. Al mateix any 1705, les tropes britàniques van començar a alliberar el País Valencià, començant per Dénia i seguint per la capital, sense trobar gaire resistència perquè la població era majoritàriament contrària a Felip V, com relata també el personatge de Defoe.

Memorias de guerra del capitán George Carleton, de l'anglès Daniel Defoe, ha estat editada per la Universitat d'Alacant. Al costat, Jonathan Swift. A la pàgina del costat un gravat anònim de Dafoe.

A mesura que la guerra es perllongava sense que l'exèrcit britànic aconseguís la victòria, a Londres creixia el debat entre els partidaris de la retirada del Principat, representants pels *tories*, i els *whigs*, a favor del manteniment de les tropes en terres catalanes. Els *tories* van aconseguir el govern el 1710, i això va fer créixer més el debat sobre la necessitat de la pau.

En aquest context, Daniel Defoe va ser l'autor de diversos pamflets contra l'opinió dels *whigs* i a favor de la pau, és a dir, a favor de la tornada dels exèrcits britànics. Els anys 1711 i 1712, Defoe va signar un seguit d'aquests pamflets amb diversos arguments per canviar la situació: *The ballance of Europe*, *Succession of Spain considered*, *Reasons why this nation ought to put a speedy end to this expensive war* i *The conduct of parties in England* són alguns dels títols. Un altre literat, l'autor dels *Viatges de Gulliver*, Jonathan Swift, era l'altre gran detractor de la participació britànica en la guerra de Successió, responsable de pamflets com *The conduct of the Allies*, del 1712.

És difícil valorar quina va ser la influència d'aquests pamflets de suport a les propostes del partit *tory*, però les circumstàncies van adobar la seva opció: el

pretendent dels catalans va ser elegit emperador austríac –va passar a ser Carles VI–, i les seves pretensions de conservar la Corona catalanoaragonesa van perdre força. Això va precipitar el canvi de política defensat pels *tories*, i ara, amb el suport de la reina Anna, van traïr els acords amb els catalans i van signar l'evacuació el 14 de març del 1713. L'11 d'abril, els aliats –Gran Bretanya, Àustria, Holanda, Prússia, Savoia i Portugal– van signar la pau d'Utrecht amb França i Espanya, per la qual reconeixien Felip V com a rei d'Espanya. A canvi, aquest reconeixia la pèrdua de les possessions europees que passaven, en la seva majoria, a Àustria.

Mentre la guerra continuava a Catalunya, a Gran Bretanya el debat no havia acabat. Els *whigs* van contraatacar els *tories* acusant-los de traïdors i d'haver deixat els catalans indefensos davant un monarca totalitari. Novament, el debat va incloure l'edició de pamflets, els més famosos dels quals són *La deplorable història dels catalans* i *Consideració del Cas dels Catalans*, tots dos del 1714, i editats en català per M.B. Strubell (Ed. Curial, 1992). Els textos explicaven detalls de la guerra de Successió –com l'incendi de Xàtiva per l'exèrcit felipista i el

seu rebatejament com San Felipe– i anaven plens de lloances a la resistència dels catalans: “Han alçat les espases [els catalans] i no les embeinaran fins que llurs privilegis estiguin assegurats, disposats a morir defensant-los. Per temerària que sembli aquesta resolució, s'ha d'admetre que és magnífica i heroica. Quina importància té la vida quan no hi ha llibertat? Llurs avantpassats els van llegar sencers llurs privilegis de fa segles. És que ara han de renunciar-hi deshonorablement, i han de deixar darrere d'ells una raça d'esclaus? No; prefereixen morir tots; o la mort o la llibertat, això és llur decidida elecció.”

De retruc, els autors culpaven els *tories* d'una decisió vergonyant: “El mot catalans, no serà sinònim de la nostra deshonra? [...] És ridícul pensar que els nostres ministres siguin tan ineptes de l'honor de la nostra nació; vam tenir en les nostres mans el poder d'imposar qualsevol condició que volguéssim. ¿Abandonarem un poble fidel, l'únic crim del qual consisteix a haver-se adherit a nosaltres? [...] Tot això toca el cor de tot ciutadà britànic generós quan considera el cas dels catalans.” Al poc, coincidint pràcticament amb l'11 de setembre del 1714, els *whigs* van tornar a guanyar el govern.

El cas dels catalans, doncs, no va ser tan poc important dins del debat polític britànic i Defoe havia tingut un paper clarament *tory* en la polèmica. Per què, doncs, catorze anys després va portar el seu heroi de novel·la al costat de catalans i valencians? Per què en les memòries de Carleton no hi ha dubtes sobre la conveniència de la participació dels anglesos?

L'objectiu del text. Virginia León, editora de la versió en espanyol de les memòries, creu que l'obra vol reivindicar la figura del comte de Peterborough, a qui acompanya Carleton fins a la derrota d'Almansa. La raó pot ser que les “intrigues” d'un altre militar anglès, Gallway, van fer que, en tornar a Anglaterra, l'actuació de Peterborough fos jutjada per la Cambra dels Lords. Segons León, Defoe “fa una intencionada defensa de l'actuació del comte de Peterborough, a qui atribueix totes les qualitats que havia de tenir un gran general, com la seva intel·ligència, astúcia, coratge i discreció”.

Les impressions de Defoe

Montserrat

“Montserrat és una imponent muntanya que s'alça en el centre d'una extensa plana en el Principat de Catalunya, distant de Barcelona aproximadament set llegües cap al nord-oest i un tant en direcció nord. [...] De lluny, la distància li dóna una aparença impressionant: centenars de piràmides superposades s'aixequen davant dels nostres ulls i les confondríem, si se'm permet dir-ho, amb un petit bosc petrificat, o potser amb les formidables restes d'algun imponent edifici, vestigi de temps immemorials. A mesura que ens acostem, sembla més impressionant, però fins que no estem veritablement a prop a penes podem imaginar el que ens espera en arribar, ja que al peu de

Montserrat creuríem estar davant d'un autèntic mont de torres barrejades amb arbres de bellesa majestuosa, de manera que ni l'admiració coneix límits ni la curiositat s'esgota. Així és com vaig veure Montserrat en arribar, i no va ser res comparat amb el que després vaig veure, en endinsar-me en la muntanya.”

Tortosa

“Aquesta ciutat es troba a la vora del riu Ebre, per damunt del qual travessa un cèlebre i bell pont de barques. Les aigües d'aquest riu presenten sempre un color roig brut i es troben potser més tèrboles que les de les nostres marjals, però són les úniques que beuen o volen beure les gents d'allà. Totes les cases disposen de pous on la conserven per al seu subministrament, ja que al cap de poques hores d'haver-s'hi dipositat es torna tan clara com la del manantial més transparent, i tan suau com la llet. En resum, per la seva poca duresa, la seva transparència i el seu agradable sabor, els nadius la prefereixen a qualsevol altra en el món. I com que mai cap altra va ser tant del meu gust, no puc fer més que donar-los la raó.”

EL TEMPS

Sagunt

“Sagunt és una ciutat emmurallada i populosa. A més d'una guarnició de vuit-cents homes, comptava amb la major part dels dracs del regiment de Mahoni. S'aixeca en el cim d'un mont prou elevat, en la part alta del qual es poden veure les restes de la famosa, en altres temps, ciutat romana. Famosa certament pels segles dels segles, i en tant que perduren escrits que ens en parlen, gràcies a la seva increbentable fidelitat a un aliat indigne davant un enemic immisericordiós. Els arcs semiderruïts i els desiguals murs i torres d'aquesta en altres temps cèlebre ciutat romanen encara com impressionants vestigis de temps passats.”

València

“A l'endemà, vam arribar a València, bella ciutat que ens va obrir les portes amb les més grans demostracions de joia. He dit que és una ciutat formosa, però probablement faig curt, ja que els espanyols diuen que els encants de València faria oblidar Jerusalem a un jueu. Es troba delectablement situada en una bellíssima plana, a mitja milla de distància de la mar Mediterrània. Allà no es troba a faltar cap de les fragàncies de la natura, i sempre té alguna cosa per oferir per recreació d'una mirada atenta. La bellesa de les seves dones és proverbial, però també ho és l'agressivitat dels seus *bravos*, habituals acompanyants de les dones públiques per aquestes terres. Són delinqüents tan endurits que matarien per unes poques monedes, encara que després haguessin de fugir del país. No és que altres regions d'Espanya es trobin lliures d'animàlies semblants, però aquí són tan abundoses que, si s'hagués de fer un cens dels que es troben en altres zones del país, veuríem que nou de cada deu són nascuts en aquesta província.”

Tot i que això podria justificar la decisió de Defoe d'amagar el seu nom –que no faria versemblant la història, després del paper que havia tingut contra la intervenció britànica–, no sembla que la reparació del nom de Peterborough sigui una raó de pes, catorze anys després. Més encara si es té en compte que Peterborough va sortir “victoriós” del seu pas per la Cambra dels Lords i que el seu nom ja estava “net”.

És possible que Defoe hagués reconsiderat la seva opinió sobre el cas dels catalans, catorze anys després? Les memòries tampoc no donen suport incondicional al bàndol aliat. El personatge, com a

anglès que és, se situa lògicament al costat de catalans i valencians, lloa la valentia dels miquelets i d'alguns generals, però també en crítica alguns, com l'esmentat Gallway (intrigant contra Peterborough) i moltes tàctiques militars que, segons ell, els fan perdre la guerra. Però, al mateix temps, Defoe també té bones paraules per als estrategs més astuts de les tropes borbòniques, com el duc de Berwick o el duc de Vendôme.

En una de les últimes frases de les memòries, el personatge intenta distanciar-se d'una polèmica que considera estèril, però sense explicar el perquè: “El temps ha demostrat que ambdós [*tories* i

whigs] estaven en un error i que cap no tenia raó, per més que els seus prejudicis els mantingueren enfrontats. Per a mi, *whigs* i *tories* constitueixen la més radical contradicció de la natura i, per tant, igual que altres contradiccions, i essent com sóc un ancià, visc amb l'esperança de veure, abans de morir, com aquestes aparents contradiccions es reconcilien i redueixen a un únic feliç objectiu el bé públic.”

O pot ser que la guerra de Successió sigui per a Defoe un escenari on exhibir els seus dots per la crònica i el pseudònim, un recurs per fer versemblant la història.

Àlex Milian

Una història de vençuts: l'exili austriacista

Provocat pels Borbons (1713-1747), l'exili austriacista va enviar fora de les fronteres pròpies unes 25.000 persones. Noves dades i documents presentats per l'historiador Agustí Alcoberro ho testimonien.

L'exili austriacista va anar més enllà d'un episodi militar i polític, va ser un fet històric d'abast europeu. Van ser uns 25.000 exiliats, alguns d'ells militars i nobles, d'altres, desterrats polítics. Des de Viena, molts exiliats van treballar per modificar l'estat sorgit de la victòria borbònica i, a alguns d'ells, se'ls atribueixen aportacions decisives a la historiografia i el pensament polític.

L'historiador Agustí Alcoberro proposa a *L'exili austriacista (1713-1747)* –col·lecció “Textos i Documents”, Fundació Noguera, Barcelona, 2002– replantejar algunes de les qüestions sobre aquest fet històric, basant-se en documents innovadors que ell mateix ha anat a cercar als arxius vienesos.

Sovint, la documentació que es presenta en l'assaig històric complementa i justifica les tesis que formula l'autor. A *L'exili austriacista*, a més, té un interès excepcional i esdevé l'essència i la justificació de l'obra mateixa. L'historiador Agustí Alcoberro ha viatjat a Viena i a Milà amb l'objectiu de resseguir a fons els arxius estatats austríacs i la Biblioteca Nacional de Milà per descobrir la vida dels milers d'exiliats austriacistes que van fugir de la seva terra després de la victòria de Felip V en terres hispàniques.

Allà, hi ha trobat documents que l'han permès de reconstruir molts elements de la vida quotidiana i també de les aportacions polítiques, militars i culturals que

van fer els exiliats en aquells anys, unes dades que, fins ara, no es coneixien amb detall, simplement perquè no havien despertat l'interès dels historiadors.

L'excepcionalitat del material ha fet que a l'anàlisi d'Alcoberro s'afegeixi un segon volum amb una selecció de 114 documents sobre l'exili austriacista. S'hi troba informació com ara llistes d'exiliats en diversos moments històrics, decrets i deliberacions que els afecten com a col·lectiu, documentació dels soldats i els regiments d'origen hispànic que van participar a les guerres d'Hongria, documentació del Consell d'Espanya i material de la Nova Barcelona del banat de Timisoara, així com documents que permeten resseguir casos individuals d'exiliats. Es presenta també el document més global que permet comprendre a fons aquest exili: *Narraciones históricas desde el año 1700 al 1725*, de Francesc de Castellví.

Heterogeni però molt cohesionat. *L'exili austriacista (1713-1747)* ens ofereix un retrat col·lectiu d'un grup humà que, tot i ser plurinacional i interclassista, es va dotar de cohesió de grup i de trets identitaris. Però el que fins ara no coneixíem amb detall és com va ser la seva vida a l'exili. Aquesta obra permet resseguir cronològicament la vida dels exilitats, tant dels que van caure en la misèria i la pobresa com dels que van ocupar càrrecs polítics o militars als regnes hispànics atribuïts a la branca austríaca dels Habsburg i els que, des de l'exili, van mantenir els seus càrrecs i la seva posició social. Agustí Alcoberro descriu les diverses onades d'exiliats i els esforços de les autoritats imperials per trobar una sortida provisional a la problemàtica entre 1713 i 1725. Amb la pau de Viena, l'any 1725 es va iniciar un nou període que finalitza quan es produeix l'ocupació de Nàpols i Sicília pels

EL TEMPS

exèrcits borbònics espanyols entre 1734 i 1735, un període que es caracteritza per la consciència del no-retorn dels exiliats que no es volien acollir al *statu quo* generat per la pau de Viena, que s'assentaran a Habsburg amb la concessió de pensions. Perduts aquests territoris, arriba la incertesa econòmica i la inviabilitat política i fiscal del Consell d'Espanya. En aquest període també fracassa el projecte colonitzador del banat de Timisoara.

Dimensió internacional. Els documents certifiquen, a més, que l'austriacisme hispànic no va ser solament un episodi militar i polític catalanoaragonès i espanyol, sinó que es va convertir en un fenomen d'abast europeu, cultural, social, econòmic i religiós. De fet, en els canvis polítics que es van produir als regnats durant els anys de l'exili, una part del col·lectiu d'exiliats hi va intervenir. Alcoberro planteja aquesta qüestió a través de l'anàlisi de dos autors catalans: "Ernest Lluch s'ha referit a la importància de l'anomenat Partit Aragonès,

que en època de l'arxiduc Carles va arribar a tenir un paper destacat en la reforma de la política i les finances espanyoles, i Miquel Batllori destaca sobretot la relació entre l'estat i l'Església, que estava molt vinculada al pensament napolità que Carles III va recollir justament de la segona generació d'austriacistes".

Les guerres de successió d'Espanya, d'Àustria i de Polònia, així com les noves divisions que van imposar els tractats internacionals, van crear un nou món europeu en el qual s'havien de moure els milers d'exiliats. Si es tenen en compte els canvis de residència d'aquest grup humà que descriu Alcoberro, queden també explicades les noves fronteres del vell continent. Tanmateix, la guerra de Successió va ser probablement la primera guerra civil contemporània, en què es van enfrontar dos models clarament diferenciats: l'absolutisme borbònic i una visió de tipus parlamentari i alhora confederal, defensada pel partit austriacista. Diversos documents constaten que aquests dos models van continuar enfrontats a l'exi-

Agustí Alcoberro (a la pàgina esquerra) replanteja algunes qüestions del conegut com a exili austriacista. Dalt, una imatge que evoca el setge de Barcelona, amb les tropes monàrquiques entrant pel Portal Nou. A partir del 1714 hi va haver un exili polític basat en els decrets de desterrament dels resistents i en la por a la repressió.

EL TEMPS

Retrat del monarca Felip V en els seus primers anys de regnat. La seva victòria va significar la derrota del parlamentarisme confederal. A més, va comportar la persecució dels perdedors, com a la imatge del costat a Barcelona.

Alcoberro aporta una nova visió de l'exili austriacista a la historiografia, molt diferent de la que van donar als anys trenta historiadors com Ferran Soldevila, els quals identificaven l'exili amb una mena de traïció, de persones que havien marxat per estar a prop de l'arxiduc Carles i per no patir així el que passés aquí

li. Segons Alcoberro, això vol dir que els exiliats, fins a la dècada del 1740, com a mínim, van continuar plantejant propostes o projectes per modificar l'estat sorgit de la victòria borbònica i per retornar a un model confederal, fet que reafirma la idea que no es va tractar d'un simple episodi militar i polític.

Va ser un exili massiu i prolongat a causa de la brutalitat i la persistència de la repressió borbònica, però també pel contacte secular amb Sicília, Sardenya i Nàpols, territoris que van pertànyer a Carles III. Hi va haver un primer exili d'evacuació de persones que van fugir arran del tractat d'Utrecht i de la marxa de l'arxiduc Carles. Era, bàsicament, la burocràcia de la cort de Barcelona, els militars i l'alta noblesa. A partir del 1714 hi va haver un exili polític basat en els decrets de desterrament dels resistents i en la por a la repressió. Hi va haver, doncs, un exili, podríem dir-ne "daurat", vinculat al monarca, que va tenir un paper polític important en les institucions de la monarquia austríaca, i un exili popular que en va patir, posteriorment, molt més els efectes.

Reinterpretar l'exili. A partir d'aquesta distinció i amb el suport dels documents que presenta, Agustí Alcoberro aporta una nova visió de l'exili austriacista a la historiografia, molt diferent de la que van donar als anys trenta historiadors com Ferran Soldevila. Aquesta ge-

neració d'historiadors identificava l'exili amb una mena de traïció, de persones que havien marxat per estar a prop de l'arxiduc Carles i per no haver de patir així el que passés aquí. "Però els escrits demostren que molts exilitats van abandonar la seva terra a la força perquè la repressió va ser tan terrible que l'única garantia de mantenir la vida i la llibertat per a molta gent era fugir, amb la qual cosa, però, queien en la pobresa i s'inval·lidaven els seus projectes personals."

Per altra banda, aquesta generació havia conegut l'imperi austrohongarès amb la Primera Guerra Mundial, un imperi associat a l'oligarquisme d'antic règim que havia lluitat contra les democràcies occidentals. Agustí Alcoberro defensa ara la tesi que "la guerra de Iugoslàvia ha posat de manifest que el paper de l'antic imperi austrohongarès s'ha de tornar a estudiar perquè ha quedat demostrat que també tenia aspectes positius".

És, doncs, la història de vida de persones vençudes que es van exiliar, d'autoritats que van rendir regnes, de combatents que van lluitar en diverses guerres i van ser empresonats, de morts i de famílies desestructurades. L'exili austriacista va mobilitzar més de 25.000 persones, cadascuna d'elles amb una sort diferent, però que van acabar lluitant pel mateix: restablir el model confederal que la victòria borbònica havia desfet.

Gemma Aguilera

Els perfils reals d'un mite

Edicions Tres i Quatre, coincidint amb la diada del 25 d'abril, llança un llibre al carrer que descobreix els perfils reals de la biografia d'un home que ha esdevingut mite: Joan Baptista Basset i Ramos, l'heroi dels maulets. Una obra escrita per José Luis Cervera Torrejón.

El caràcter de mite es fa palès amb la manca de bibliografia acurada que hi ha sobre Joan Baptista Basset. Ni tan sols es coneixen bé els seus orígens. Se sap que era fill de família humil i que era valencià, però no hi ha cap precisió sobre la data de naixement. Sol donar-se per bona la data del 1654, però l'autor de la biografia publicada per 3 i 4, José Luis Cervera Torrejón, ho posa en dubte. Segons el seu raonament, si així fos, quan es llança a la conquesta del Regne de València, al 1705, ja devia tenir més de cinquanta anys. A més, el 1714, Basset encara combatia i, per tant, devia tenir uns seixanta anys; fins i tot, sobreviu posteriorment a una llarga presó de cinc anys i també passa un temps indeterminat d'exili. Tot això, relacionat amb les condicions higièniques i sanitàries de l'època, la professió militar sotmesa a ferides –en va rebre almenys vuit de molt greus–, malalties que també va patir i, en conjunt, l'esperança de vida d'aquell temps, si hagués nascut el 1654, Cervera afirma que “hauria estat una persona de condicions físiques sobrehumanes”. I si bé sembla que, segons l'autor, Basset tenia una complexió física molt forta, poc comuna, no ho era tant per arribar a la sobrehumanitat que resulta de la data de naixement comunament acceptada.

D'altra banda, el seu caràcter també és un misteri, però l'autor apunta algunes dades que permeten conèixer-lo una mica. Primer, que tenia una personalitat seca, tallant, forta i “fins i tot molt violenta”. Segon, que li agradava vestir bé, fins i tot amb ostentació. Tercer, que la manca absoluta de dades sobre esposa, fills o amors fan pensar al biògraf en “una possible misogínia, fins a cert punt natural en un home que portava contínuament una vida rude, inestable i en països estranys”. Quart, que el fet d'haver-se trobat entre les seves pertinences una “llicacama i

calces de dona” podria respondre a orientacions fetitxistes, segons aventura l'autor. Cinquè, que era fervorosament creient. Sisè, que era un home amb un alt sentit de la lleialtat tant a la casa dels Neuburg, al rei com als seus amics, especialment a Jordi de Hessen-Darmstadt. I setè, que, sobretot, tenia grans aptituds, tant físiques com psicològiques, per al lideratge popular.

El crim de les calçades. Per què era militar Basset? L'autor suposa el seu allistament sobre el 1680 o 1681. Narra que s'ha entès tradicionalment que la causa va ser un crim o, pot ser, una mort per duel. “Si tenim en compte –escriu Cervera– l'ambient de violència que imperava a l'època i el caràcter irat de Basset no seria gens estrany que fóra així, si bé cap document no ho avala.” Aquesta hipòtesi es basa en un fragmentària documentació, no gaire acurada, que relaciona Basset amb un crim a pistola comès en la persona de Bautista Cholvi, just a vora del convent de les carmelites calçades, a València. És una tesi documentada, és clar, en textos borbònics que veurien en Basset la personificació de tot mal i per això Cervera no els dona gaire fiabilitat.

Hi ha altres dades documentals i circumstàncies que permeten trobar el motiu de l'allistament en raons familiars. Primer, que el jove Joan Baptista es va allistar juntament amb dos germans seus. L'autor apunta decididament, així, cap a una raó “més senzilla i normal” a l'època com eren les circumstàncies de la València de l'època, sotmesa a una severa crisi econòmica, i en la qual la sortida militar era lògica “per a joves d'esperit tan inquiet i aventurer com demostrarà ser-ho Basset”. A més, també era habitual que els que tenien ja familiars militars seguisin la mateixa carrera. Dos nebots de Basset així ho van fer. Seria lògic que tin-

gués, doncs, algun ascendent militar. Fos pel que fos, hi ha documentació que avala que es va allistar cap al 1680. Aquesta dada, relacionada amb altres, fa pensar a l'autor que el seu naixement se situa cap al 1664 i no al 1654.

Coronel de l'exèrcit imperial. Es coneix que al 1695 Basset tenia ja el grau de coronel d'enginyers a l'exèrcit imperial i que, al 1699, havia servit en les guerres d'Hongria durant onze anys, quatre a Catalunya i tres a l'estat de Milà. Per tant, en quinze anys de professió militar, havia assolit el grau de coronel, la qual cosa pot semblar una fulgurant ascensió però que, segons Cervera: "En aquell temps no ho era tant." En dinou anys Basset va participar en vint setges (quinze com a assetjador i cinc com a assetjat) i, a més, en onze batalles a cel obert, la qual cosa dóna fe de l'enorme experiència militar assolida en, relativament, pocs anys.

Durant els anys de l'estada a Milà, Cervera considera plausible que Basset es formàs a l'Acadèmia Militar. Així s'en-

tendria l'especialització com a enginyer que requeria de coneixements aritmètics i geomètrics. En qualsevol cas és indubtable que no només dissenyà i executà trinxeres, galeries de mina i altres tàctiques del setge militar, sinó que hi va participar directament com a combatent, ja que va ser vuit vegades ferit greument.

Al 1683, després de deixar Milà, va arribar a Hongria amb l'exèrcit imperial. Possiblement per intentar rebentar el setge turc a Viena, iniciat l'estiu d'aquell any, participant activament en les campanyes que recuperaren de mans del turc l'alta Hongria, Eslavònia i Transsilvània, especialment la presa de Buda (1686) i, també, va participar en la batalla a cel obert de Mobatsch en què va ser vençut finalment l'exèrcit turc. És en aquest context de les guerres a Hongria, segons Cervera, on Basset devia excel·lir com a enginyer hàbil, valent i efectiu, la qual cosa explicaria l'arribada al grau de coronel.

Durant aquests anys Basset va entrar en contacte amb l'alta aristocràcia. Va ser a través de Lluís Antoni de Nouburg i de

Jordi de Hessen-Darmstadt, el germà i el cosí de la reina d'Espanya respectivament. Ambdós aristòcrates van ser valedors de Basset. Cervera apunta com la tesi més probable l'allistament, que era habitual entre l'aristocràcia, de Lluís Antoni en el regiment dels Neuburg al 1667, on Basset prestava servei i on, probablement, es convertí en instructor i, més tard, en amic del noble. La tesi és plausible en els moments en què la germanor militar ho permetia.

Retorn a Espanya. El 29 de juny del 1695 Basset retorna a Espanya com a enginyer de l'exèrcit imperial dels Àustria per combatre a favor del rei. Arribava adscrit a les tropes que havien sortit de Llombardia sota el comandament general de Jordi de Hessen-Darmstadt el qual cridà expressament Basset per servir amb ell.

Ja a Barcelona, va ocupar un lloc de màxima confiança de Hessen. Probablement, segons l'autor de la biografia, va ser en aquests anys quan Basset va prendre consciència de tots els esdeveniments

ocorreguts al País Valencià. “Els successos de la Segona Germania eren encara molt pròxims, i fins i tot els últims processos dels seus dirigents encara caldejaven. Aquest fet degueren impressionar-lo profundament perquè les aspiracions populars que mogueren aquelles lluites les farà seues anys més tard, utilitzant-les com a caixa de reclutament per inclinar el poble valencià a favor de l'arxiduc d'Àustria.”

En ser nomenat Hessen virrei de Catalunya, el febrer del 1698, Basset no para en la seva activitat militar. Aquell mateix mes va partir a Orà, enviat per Hessen, on va servir militarment fins al final dels noranta. Després va ser enviat a Madrid. A la Cort, Basset es dedicà, segons Cervera, “a conspirar en suport dels interessos de la casa d'Àustria”, enmig dels múltiples moviments successoris causats per la malaltia de Carles II, el qual va morir, finalment, a la fi del 1700.

El mateix dia que el nou rei, Felip V, va arribar a Espanya, el 23 de gener del 1701, va signar la destitució del virrei Hessen per substituir-lo per un fidel seu, el comte de Palma. Hessen va ser desterrat. Va sortir al cap d'uns dies. Va fer aturada a Castelldefells durant tres dies i allà se li ajuntaren alguns personatges, entre els quals hi havia Basset. “L'estada, doncs, del coronel Basset—escriu Cervera— a Espanya, per primera vegada des de l'allistament, va durar sis anys” i després va marxar cap a Viena.

Entre Viena i Gibraltar. Entre 1701, quan va sortir cap a Viena, i 1704, la presa de Gibraltar, la vida de Basset es va mantenir marcada per la fidelitat a la causa i el servei d'armes pels Àustria. Va ser en aquest període que va obtenir el rang de general i va servir com a ajudant personal del rei. Fins que al maig del 1704 va tornar a posar-se a les ordres directes de Jordi de Hessen amb el rang de major general.

Amb ell va participar en les operacions militars fallides a la costa Mediterrània, inclosa Barcelona, fins que al juliol arribaren a Gibraltar, plaça que ocupaven les forces anglohollandeses, entre les quals hi havia una companyia d'espanyols i dues de catalans, que estaven sota el comandament de Hessen, assitit per Basset. A l'a-

gost van obtenir la rendició completa i Hessen va quedar com a governador de Gibraltar. Les forces borbòniques sotmeten el penyal a setge. Durant la pressió militar de les forces del Borbó, Basset va rebre visites d'austriacistes catalans i valencians. Per a Cervera, no hi ha dubte que ja “tot contribuïa i facilitava extraordinàriament la seua actuació posterior a València”.

De Dénia a València. El juliol del 1705 parteix de Lisboa l'armada aliada austriacista amb l'objectiu d'ocupar Barcelona i després Catalunya i fondeja a Altea el 10 d'agost. Basset aconsegueix convèncer el rei que des d'allà es pot entendre la causa, i hi desembarquen. Fàcilment prenen la població. La flota segueix camí, i Basset queda amb un grapat d'hommes i d'armes per armar voluntaris, i amb el rang de “general de les armes del rei de València”. En dos dies les forces expedicionàries controlaven “trenta llocs i cinc viles” al capdavant d'uns 1.000 voluntaris armats. El 17 d'agost ja amenaçaven Dénia, que, finalment, es va rendir. El triomf va tenir un gran ressò, i l'heroi, nom propi: Joan Baptista Basset. En pocs dies, més de cent viles prestaren jurament d'obediència al rei i diverses forces armades es passaren al bàndol austriacista, de manera que Basset ja no disposava només de voluntaris amb poca preparació, sinó de militars formats en el combat.

La contraofensiva felipista va ser rebutjada per les forces de Basset i gràcies també en part a l'alleugeriment de la pressió militar, perquè les forces borbòniques es concentren cap a Barcelona. De fet, però, és igual: Basset ja és l'heroi. “A Dénia va arribar sent només un heroic militar; de Dénia va eixir convertit en líder del poble valencià.”

El 10 de desembre del 1705 van arribar a València notícies de la caiguda en mans austriacistes d'Oliva i Gandia. El perill era imminent. Les autoritats borbòniques intentaven reorganitzar-se i, sobretot, demanar ajut. Però els esdeveniments són massa ràpids i la pressió popular, que ja té en Basset el seu heroi, deixa els defensors sense marges.

“La mera presència davant les muralles de les molt reduïdes tropes de Basset—escriu Cervera—, albirades pels seus ha-

Dalt, una imatge ben típica: Felip V, cap per avall, al Museu de l'Almodí de Xàtiva.

La capital de la Costera mostra així el seu rebuig al monarca que va ordenar la crema de la ciutat.

A la pàgina esquerra, la il·lustració que apareix a la portada del llibre de José Luis Cervera Torrejón, a punt de ser publicat. Un dels combatents que hi surten podria ser Basset, del qual, però, no hi cap imatge fidedigna.

Al costat, l'arxiduc Carles d'Àustria.

Els capitans i el conseller en cap de Barcelona, Rafael Casanova, juren defensar les llibertats de la ciutat.

bitants a les 5 h de la matinada del dia 16 prop de la porta de san Vicent, va capgirar qualsevol intent d'oposició. No eren només el esquadrans de Nebot, sinó una desordenada bandada de gent armada de la Marina, de la Ribera, de Xàtiva, que s'incorporaven a la marxa dels seguidors de Basset, el seu líder indiscutible. I abans d'arribar a les muralles, els sons dels 'caragols' convocaven una altra multitud d'homes i dones de l'Horta, que en egües, carros o caminant i cridant iguals vïctors que els proferits per la gent dels gremis que, arraïmada a les muralles, esperava ansiosa la seua entrada la ciutat.

"Comminat per Basset el lliurament, el govern de la ciutat reunit amb diputats de la Generalitat i representants del tres estaments, va acudir el virrei, qui va contestar *'que no le considerasen ya como a Capitán General, sino que acudiesen a la Ciudad que era quien había de dar las*

órdenes'. Naturalment van acceptar capítular, després d'una breu entrevista amb el comte de Villafranqueza i el secretari Torres Eiximeno. A la vesprada, l'alegria popular s'expressava en la forma tradicional: visques, muïres i crema de les torres de Serrans, la presó símbol de la repressió."

El 16 de desembre possiblement va ser el moment més important de la vida de Basset. "En fer-se fosc entrava a València, la seua ciutat natal, conquerida per ell per a proclamar el seu rei Carles, envoltat del goig dels seus, del poble baix."

La sort capgira. La notícia de l'heroïcitat de Basset va arribar a Barcelona el 21 de desembre. El rei Carles II esclatà d'alegria. A València, mentrestant, Basset ha de fer front a la pressió felipista. El dia 4 de gener es va veure obligat a sortir de la seguretat de les muralles per contenir els borbònics. És la batalla de Xiva, batalla que perd, igual com de la de Burjasot: les coses començaven a canviar.

Les tropes felipistes van fer un setge a València, tot i que per les contínues pluges durant dies el van haver d'aixecar. En les següents setmanes i mesos, els en-

frontaments es van generalitzar arreu del país, i les viles passaven d'unes mans a altres, amb la consegüent repressió salvatge. "La violència anava en augment -relata Cervera-. Cada dia que passava, la qüestió successòria agafava més aires de guerra civil al Regne de València, s'impregnava de ferocitat i imperaven les depredacions i represàlies sobre unes regles de comportament que, més o menys dures vistes des d'avui, eren respectades generalment per les tropes regulars enfrontades entre si."

L'aixecament del setge pels felipistes va ser un alè, igual com l'arribada del reforços enviats pel rei. El dijous 4 de febrer del 1706 va entrar a València el gruix de les forces angleses i holandeses sota comandament del comte de Peterborough. Aquell dia va jurar com a virrei el comte de Cardona.

Des del primer moment l'antipatia entre Peterborough i Basset es va fer evident. El primer no deixava passar oportunitat per humiliar o ofendre Basset. L'aristòcrata no en volia saber res, del socialment modest militar heroic. Fins i tot va ordenar detencions de col·laboradors de Basset sota sospita d'irregularitats en les confiscacions de béns. Hi havia tanta pressió psicològica que el dia 20 Basset va patir una hemiplegia, li va quedar la boca torta i va haver de fer llit durant dies.

Mentrestant, la pressió militar felipista no s'aturava. Es va ordenar la sortida de la ciutat de Basset al capdavant d'uns 500 homes per defensar Alzira. Així ho va fer el 4 de març, significativament, i es va veure obligat a eixir en carruatge perquè encara no estava recuperat del tot. L'heroi era repudiat. "Més que una eixida, semblava una expulsió."

Basset va defensar Alzira durant un mes i després va passar a Xàtiva, amb la mateixa missió. A mitjan maig la ciutat va rebre una duríssima ofensiva felipista. Basset resisteix una vegada i una altra i aconsegueix evitar les ànsies de rendició de molta gent. De sobte, però, van aparèixer les tropes austriacistes, eren nous reforços. El setge felipista es va aixecar, però els "reforços" anglesos tenien una altra missió: detenir Basset.

L'heroi va ser empresonat a Dénia. Les acusacions van ser haver ocupat València

sense permís reial i abandonar Dènia; haver fet concessions populars antisenyorials; un seguit de comportaments anticlericals, i també, la confiscació de béns. Hi ha mostres de descontentament popular i intents d'alliberar Basset, i per evitar-ho es va traslladar a Lleida. A poc a poc es va tranquil·litzar la situació.

El procés va ser lent, es va allargar del 1706 al 1707. L'abril d'aquest any, les tropes borbòniques van vèncer les aliades en el camp d'Almansa. "La victòria [dels borbònics] va trencar la trajectòria històrica del Regne de València. En aquella ocasió memorable, l'únic home que hauria pogut arrossegar els valencians a intervenir en aquella batalla decisiva era a la presó per ordre del seu rei."

Rehabilitació, presó i rehabilitació. En arribar a la cort barcelonina, el 2 de maig, la notícia del desastre d'Almansa, s'entén que tot el Regne de València és en perill immediat. Reunida la junta dels aliats, diversos generals van proposar la rehabilitació de Basset "para capitanejar los naturales del reino".

Basset va partir, doncs, cap a la seua terra. Mentrestant, però, va caure València. L'objectiu, aleshores, era Dènia. Hi va arribar a principi de juny i va organitzar, com a màxima autoritat militar, tota la defensa i tots els preparatius bèl·lics, assumint el comandament de la plaça en nom del rei. L'arribada de Basset va despertar de nou gelosies en els que havien estat caps militars. I els reforços que demanava a la cort, es van fer esperar molt.

Al final de juny les forces borbòniques van posar setge a Dènia. La pressió havia de començar aviat. El bombardeig va ser intens, van obrir bretxa, van assaltar, però Basset continua resistint. A mitjan juliol ja portava superades tres grans escomeses de l'enemic. Però evidentment la pressió es feia notar. I molt. Els caps –governador de la plaça i els oficials– anteriors a l'arribada de Basset es volien rendir, però ell no. Així, enmig d'una discussió entre el governador Rejón i Basset, Rejón, o algú altre, dispara a Basset, el qual rep també una ganivetada. Ferit, se'l deté. Paradoxalment, el setge es va aixecar l'endemà d'aquests fets. Des de Dènia el portaren detingut a Mallorca, on el virrei Savallà li va obrir un procés a

instància del governador Rejón i va decretar el confiscament dels béns de Basset. Després va ser traslladat a Barcelona, on, se'l va deixar fora dels ravals de la ciutat amb la prohibició d'entrar a la Cort.

Per a l'heroi, van ser anys molt durs, no tenia recursos per mantenir-se. Espera i desespera la substanciació dels càrrecs pels quals se l'acusa en les dues causes. Alguns amics l'ajudaven a sobreviure, però la seva situació era dramàtica.

Aleshores, però, sorprenentment, hi hagué un nou canvi de rumb de la fortuna.

***“La tragèdia de l'exili
devia dur aviat
a la tomba aquell
valencià que va arribar
a unir els seus
compatriotes més humils
en una ànsia de llibertat”***

“La mort prematura de l'emperador Josep pertorba el panorama internacional. Mort sense descendència, l'hereu és el seu germà Carles, regnant a Espanya, qui per descomptat prefereix l'imperi a un regne disputat.” I abans de partir el 27 de setembre del 1711, Carles va destinar a Basset una important quantitat de diners i la rehabilitació en el rang militar. Un acte de justícia per al servidor que li havia lliurat un regne.

L'últim setge a Barcelona. El 22 de desembre del 1711, Carles II va ser coronat com a Carles VI. La reina Anna d'Anglaterra, farta de guerra, va començar converses de pau amb França. El febrer del 1712 començaren les converses a Utrecht. “Els catalans van veure clarament el perill que planava sobre els seus furs, usatges i privilegis.” Les esperances que poguessin quedar en l'emperador finalment s'esvaïren el juny del 1713 quan “els diputats de la Generalitat van rebre la carta en què s'informava de les raons que havien portat a concloure el tractat d'armistici i a ordenar l'evacuació de les tropes imperials. Aquest mateix dia l'emperador ordenà [...] l'alliberament

del jurament de fidelitat de tots els oficials i soldats espanyols que servien a Catalunya ‘para que quedando en entera libertad, puedan elegir o la continuación de su Real servicio o ir a la parte que fuese voluntad de cada uno.’”

Basset no dubtà: es va quedar. Va servir al costat del conseller en cap Rafel Casanova en la resistència de la ciutat. El 16 de maig del 1714 Basset va signar, amb la resta de generals i coronels, la declaració de “sacrificar las vidas antes de asentir a capitulación alguna con el enemigo”. El bombardeig s'intensificà cruelment.

“A les cinc de la matinada del 13 de setembre es van lliurar les claus de Barcelona. [...] La guerra de Successió a la corona hispànica s'havia acabat.”

Presó, exili i mort. Basset, juntament amb altres caps de la resistència, va ser detingut. Se'l va enviar a Alacant, Pamplona i Ondarrabia, on va passar cinc anys com a presoner de guerra. L'ocupació d'Ondarrabia per les tropes franceses, en la guerra entre França i Espanya del 1719, li va donar la llibertat.

A partir d'aquest moment les fonts sobre Basset eren dubtoses. Cervera afirma que potser se n'anà cap a Viena, però no és clar. El que sí és cert és que “Basset no va arribar a viure molt temps després del seu captiveri. Si va anar a Viena, la qual cosa és bastant probable, segurament se li reconeixeria la seua graduació de general i part del seu sou. [...] Però la salut malmesa per les moltes ferides i malalties; [...] els anys d'humida presó; l'esperit potser també encara més esquerdat per la poca valoració dels seus serveis a la casa dels Àustria i per la manca d'il·lusions; la depressiva llunyania de la seua terra; sense família; potser només alguna mà amiga que li va oferir si no esperança una mica de compassió i consol; en conjunt, doncs, la tragèdia de l'exili fruit de les lluites fraticides devia dur aviat a la tomba –més prop del 1720 que del 1725– aquell valencià que, com només uns quants han aconseguit, va arribar a unir els seus compatriotes més humils en una ànsia de llibertat, desgraciadament fugaç.”

Miquel Payeras

“Basset va ser sempre fidel al seu poble”

José Luis Cervera Torrejón (València, 1942) ha desenvolupat una àmplia trajectòria com a enginyer militar. Una experiència, aquesta, que li ha estat especialment profitosa per a redactar el llibre ‘Basset: mite i realitat de l’heroi valencià’ (Edicions Tres i Quatre), sobre el líder dels maulets Joan Baptista Basset i Ramos.

RAFA GIL

Qui era Joan Baptista Basset i Ramos?

—Basset va ser, i ho és encara avui dia, un mite per als valencians. Un mite relacionat sovint amb els nacionalistes. Potser per això desperta, en uns i en altres, animadversió i fervor, segons de quin costat s’haja decantat el tòpic. Més enllà del tòpic, Basset va ser un valencià d’extracció humil, un militar heroic i valent, molt intel·ligent i especialment dotat per a la guerra, líder de tot un poble.

—La data i el lloc de naixement no estan gaire clars.

—La historiografia vacil·la. Alguns historiadors afirmen que va nèixer l’any 1654, sense aportar, però, cap base documental. Jo em decante més aviat per l’any 1664 com a data més fiable del seu natalici. L’any 1714, després de la caiguda de Barcelona en mans borbòniques, Basset tenia cinquanta anys. Ara ens pot semblar que no n’eren massa. Però per a l’època, aquesta ja era una edat pro-
pecta. Si, a més, tenim en compte que Basset va dedicar tota la seua vida

a la carrera militar, convindreu amb mi que és més versemblant que l’any 1714 tinguera cinquanta anys. Perquè no és gens creïble que haguera suportat els embats de l’ofensiva borbònica contra Barcelona amb seixanta anys. Basset degué nèixer —probablement a Alboràia, o a València— pels volts del 1664.

—Un dels aspectes sobre el qual han insistit més els seus detractors ha estat que procedia d’una família humil, sense tradició nobiliària.

—No està gens clar que Basset fóra de baixa condició social. Els dietaristes valencians Marc Antoni Ortí, Isidor Planes i Josep Manuel Minyana, tots tres proborbònics, han temptat un perfil gairebé histriònic sobre els seus orígens, però la relació familiar amb els Caraccioli i les connexions amb d’altres famílies il·lustres napolitanes desmenteixen aquella hipòtesi denigrant. De més a més, el parentiu de la mare, Esperança Ramos i Lis, amb la família Ferrer de Lis sembla confirmar que, si més no, la família de la mare era de millor condició social que la del pare. Una altra cosa molt diferent és que Basset volguera pujar esglaons en la jerarquia militar a base únicament dels seus mèrits personals al servei dels Àustria i no de naixement, com ara la seua petició d’hàbit de l’orde de Sant Jaume. Aquesta és una prova de la modernitat extrema del seu pensament. Basset es tenia a si mateix una gran consideració, sense donar mostres, però, de vanaglòria.

—Els seus detractors parlen d’un homicidi seu comès en temps de joventut.

—I també els seus defensors, però sense cap prova convincent. S’ha in-

RAFA GIL

sinuat que aquesta va ser la causa del seu primerenc allistament en l'exèrcit dels Àustria. Hi ha qui s'ha aventurat a especificar-ne les circumstàncies, fins i tot els detalls, de l'homicidi, com ara el fet que es produïra a causa d'un duel. Planes, però, va encara més enllà i afirma que va ser "d'un tret de pistola traïdorenc". Aquestes tesis es fonamenten en la possibilitat que Basset formara part d'una de les dues colles de bandolers existents a la Marina Alta, la dirigida per Eugeni Cruanyes, de Xaló. L'homicidi es va produir de resultes de l'enfrontament entre aquesta colla i la dels bandolers que hi anaven al redòs de mossèn Francesc Cholvi, de Xàbia. La fabulosa documentació que hi ha sobre les bandositats no en dóna fe, però, d'aquestes tesis distorsionadores entorn de la figura de Basset. I si així haguera succeït realment, l'hauríem de contextualitzar en l'ambient tèrbol de les acaballes del sis-cents, quan la ciutat de València i el seu regne sen-

cer estaven assolats pel pillatge i l'espoli perpetrats per les faccions oligàrquiques de la capital i per un bandolerisme sovint encapçalat per eclesiàstics i aristòcrates.

—Llavors, és possible que Basset fóra l'autor de l'homicidi de Baptista Cholvi, familiar del Francesc Cholvi, i que per això es va veure obligat a allistar-se a l'exèrcit de l'emperador?

—Jo crec que no. La València d'aquell moment no oferia massa possibilitats als joves emprenedors com Basset. A mi em sembla més plausible que fóra aquest el motiu que va impulsar Basset a allistar-se.

—A què es devia la seua popularitat?

—Sens dubte, a la seua capacitat de lideratge. Era un home que defensà en tot moment la causa del poble, perquè, per naixement i per convicció, en formava part. Els testimonis de l'època ens donen compte de fins a quin punt era popular. En farem només dos exemples. Quan Basset entra a València, el 16 de desembre del

"En el cas del Regne de València, la guerra de Successió va ser més una revolució de caire popular que no una campanya militar. Una revolució camperola i ciutadana liderada per Basset."

1705, després de conquerir-la per a proclamar el seu rei Carles, és envoltat per la cridòria enfervorida del poble, del poble baix. I els jurats i la justícia civil van eixir al portal de Sant Vicent per oferir-li les claus de la ciutat. I encara un altre exemple. En la processó celebrada a València el 23 de maig del 1706, van penjar en un balcó un retrat de Basset amb la llegenda *"In honorificentia populi nostro"*, és a dir, que el poble de la ciutat de València li concedia el mateix títol amb què honorava la Verge dels Desemparats.

—El seu aspecte estrangeritzant degué contribuir una mica a acréixer aquesta popularitat.

—De la seua apariència, no en ténim notícia, però sembla que en més d'una ocasió es va pensar que, efectivament, era estranger. En els aldarulls que el 22 d'abril del 1706 es van organitzar a València, per exemple, el van confondre amb un capità anglès. El seu aspecte personal devia semblar exòtic o poc habitual, en part també per la indumentària que feia servir —d'oficial imperial—, o per la seua constitució física, i també a causa del possible origen forà de la família paterna.

—No n'ha quedat res, llavors, cap imatge física, cap il·lustració de l'època?

—Les relacions notariales constaten alguns efectes personals curiosos, com ara les innombrables perruques que gastava. Això, però, a més de respondre a una moda adoptada pels personatges més enaltits de l'època, com ara Carles III d'Àustria, era, abans de res, una mesura higiènica, més que no estètica. Cal tenir en compte que el tipus de vida que duia Basset, amb tants anys de campanya a l'esquena, el van llegar malalties del cuir cabellut tan comunes a l'època com ara la sarna.

—I del caràcter?

—Hi han perdurat dades molt reveladores. Basset tenia un caràcter molt inestable, ja que períodes d'intensa activitat s'alternen amb d'altres de més aviat passius. En els escrits cominatoris en què exigeix donar l'obe-

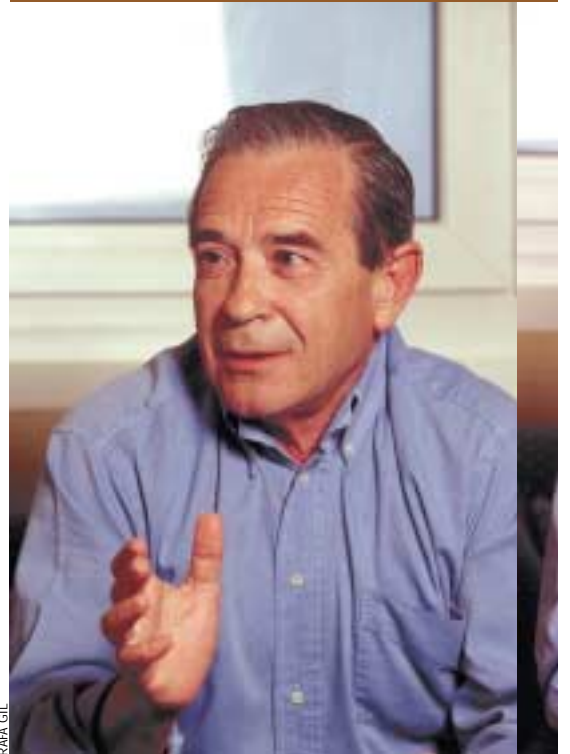
diència a Carles III es manifesta sempre un caràcter sec, tallant, fort, fins i tot violent. Qualsevol imponderable que el contraria atia sempre en ell un tarannà vehement, incòlume, poc donat a les concessions voluntarioses. Ara bé, quan es tracta d'afrontar situacions extremes, mostra una serenitat i un valor excepcionals.

—I com a militar?

—Va ser un gran professional. En els informes tècnics sobre les fortificacions d'Orà escrits per ell mateix, s'hi palesa una minuciositat extrema i uns dots extraordinaris com a estadista. Posseïa uns coneixements molt vastos d'aritmètica, de geometria i de dibuix. I, d'altra banda, sembla que tenia una facilitat esbalaïdora per als idiomes, i això li va permetre introduir-se en els ambients cortesans més influents d'Europa. En quinze anys de professió militar, Basset va assolir el grau de coronel d'enginyers de l'exèrcit imperial, la qual cosa era poc habitual, ja que la trajectòria d'un enginyer d'aquella època era més aviat curta. De fet, no anava més enllà dels cinc o sis setges, i Basset, el 1699, ja n'havia participat en una vintena i en onze batalles més a cel obert.

—Quin paper va fer Basset en la guerra de Successió?

—Aquesta guerra s'inicia amb la presa de Dénia. La iniciativa va ser de Basset, i res no tingué a veure amb un pla estratègic austriacista d'ocupació peninsular. La iniciativa no va comptar amb cap suport dels seus superiors, ni tampoc dels comandaments aliats. Els seus superiors li'n van donar, això sí, l'autorització, però no els recursos humans i financers. Basset va empenyorar les seues pertinences per la quantitat de sis-centes lliures valencianes al mercader Bernat Gasava i Català per tal de finançar el préstec que necessitava per a dur a terme el seu projecte de desembarcament en un punt costaner del Regne, i encetar així l'alçament popular. En el cas del Regne de València, la guerra de Successió va ser més una revolució de caire popular que no una campanya militar.

"La guerra de Successió s'inicia amb la presa de Dénia. La iniciativa va ser de Basset, i res no tingué a veure amb un pla estratègic austriacista d'ocupació peninsular.

La iniciativa no va comptar amb cap suport dels seus superiors, ni tampoc dels comandaments aliats.

Els seus superiors li'n van donar, això sí, l'autorització, però no els recursos humans i financers"

“El que emprenya de Basset eren les seues constants concessions populars. De fet, Basset és empresonat per a aturar la seua revolució camperola, antisenyorial i anticlerical. I el rei mai no va sancionar les capitulacions signades per ell amb la ciutat de València, ja que d'aquesta manera quedaven anul·lades totes les concessions antisenyorials i les exempcions fiscals que ell va atorgar”

Una revolució camperola i ciutadana liderada per Basset.

—Quina va ser, doncs, la relació amb els seus superiors?

—Una relació plena d'entrebancs i d'estira-i-arrossa. Ací està, com hem dit adés, la raó de la seua popularitat. El que emprenya de Basset eren les seues constants concessions populars. De fet, Basset és empresonat per a aturar la seua revolució camperola, antisenyorial i anticlerical. I el rei mai no va sancionar les capitulacions signades per ell amb la ciutat de València, ja que d'aquesta manera quedaven anul·lades totes les concessions antisenyorials i les exempcions fiscals que ell va atorgar.

—I com s'explica que, traït una i altra vegada pels seus, Basset mantinguera la seua lleialtat a la causa austriacista?

—Al meu parer, perquè la seua lluita contra els borbònics no era ja la causa en favor d'un monarca, sinó pel seu poble.

—Del 1707 al 1713 hi ha un període en la vida de Basset en què va estar empresonat o va ser condemnat gairebé a l'ostracisme. I després reapareix al setge de Barcelona.

—On va assumir la direcció de l'artilleria i dels enginyers de la plaça assetjada. Basset es va mantenir fidel al rei i no va consentir capitular.

—I després de la caiguda de Barcelona, què se'n sap?

—Per a Basset, a partir d'aquell moment la seua vida va ser engolida per una espiral de presó i exili, patiment, solitud i, finalment, per una mort alliberadora. Primerament va ser confinat com a presoner al castell de Santa Bàrbara d'Alacant i després a Ondarrabia (Guipúscoa). En aquelles circumstàncies, no crec que li importara massa que el desposseïren dels béns, ni tampoc que el privaren d'honors nobiliaris, com ara el de titular-se marquès de Cullera. Allò que sí que li va doldre de debò, però, va ser que li arrabassaren les seues graduacions militars en serveis a la casa d'Àustria i, sobretot, al seu poble: les patents i certificacions que acreditaven els serveis prestats al llarg de vora trenta-cinc anys.

—Una vida consagrada a la carrera militar li degué deixar poc de temps per a certes expansions.

—Hi ha una manca total de dades sobre les seues relacions diguem-ne amoroses. La vida rude i inestable que va portar ens fa pensar en la possibilitat que desenvolupara certa misogínia. Sia com sia, és ben cert que la vida no li va donar gaires oportunitats per mantenir relacions estables, i menys encara per a fundar una família. L'única dona amb la qual va mantenir una relació duradora, segons testimonis de l'època, va ser una monja enclaustrada a Alzira, germana de llet de Basset. Entre les seues pertinences, això sí, s'hi va trobar una lligacama i unes calces de dona, com si Basset professara alguna mena de fetitxisme.

—I què hi ha de veritat sobre els vicis de què parlen els dietaristes Ortí i Planes?

—Jo diria que aquests vicis són inventats per ells per tal de degradar la figura de Basset. Ja hem dit que els dietaristes eren proborbònics, i per tant enemics acarnissats de la causa austriacista que ell representava. No hi ha cap prova que demostre una possible tirada de Basset per la beguda o el joc, com sí que se'n té, en canvi, de grans senyors coetanis i coneguts seus, com ara el príncep Hesen-Darmstadt o Peterborough.

—I dels darrers anys de la seua vida, en tenim constància?

—No gaire. Se sap que va ser alliberat d'Ondarrabia al cap de cinc anys. Tot fa pensar que es va exiliar a Viena, on molt probablement reclamaria la seua graduació en l'exèrcit imperial, així com les meritacions que percebien els exiliats, i un sou digne per poder viure —no crec que durant molt de temps, però—. El seu estat de salut devia ser ja precari, després de tants anys de batalles i de presó. I moralment tampoc no devia d'haver quedat gens ben parat. Degué morir poc després d'arribar a aquelles terres. De la tomba, però, no n'ha quedat rastre.

Juli Capilla

Anàlisi militar de la batalla d'Almansa

Adreça electrònica:

personal5.iddeo.es/hiram/almansaoscar.htm

En sintonia amb el dossier que presentem en aquest número d'EL TEMPS d'Història, s'aporta la informació per accedir a una pàgina per entendre com es va dur a terme militarment la batalla d'Almansa. És una web curiosa, signada per Óscar Luis Rodríguez, en la qual es dona informació sobre com eren les migrades forces armades que actuaven a la península Ibèrica en l'inici del segle XVIII; s'hi aporten també dades concretes dels avenços en armament, les estratègies i tàctiques militars...

En síntesi, la batalla va ser guanyada pels borbònics per un excés de confiança, o per una greu errada tàctica militar, dels aliats austriacistes. Es va iniciar la batalla amb un duel fort d'artilleria. Aleshores els aliats van decidir atacar. Tren-

caren la primera línia dels borbònics. Van continuar avançant. Trenquen la segona línia. Semblava perfecte. Però els borbònics, en realitat, no queien de línia en línia, sinó que es replegaven en forma de v, per fer una bossa a la qual els austriacistes anaven entrant. Els esquadrans de cavalleria dels Borbons van atacar pels dos costats, i van destrossar els aliats, que es van retirar vençuts. Els resultats en baixes no van deixar cap esclatxa al dubte. Els aliats van patir uns 19.000 morts i ferits. Els borbònics, uns 4.000.

Basset, cans i turisme cultural a Xàtiva

Adreça electrònica:

www.castillosdefrontera.net/xativa/castillo.htm

Entrar a Google i demanar pel general Basset (per seguir amb el tema del dossier que presentem) és per posar-se a plorar. Com que hi ha una raça de cans anomenada basset, la immensa majoria de les aproximadament 1.540 entrades són dels cans. El lector, doncs, hi haurà de dedicar més temps.

En fi, almenys n'hi ha una que permet fer una mena de turisme historicobessetari a través de Xàtiva. Del seu castell, més concretament. El castell de Xàtiva és una fortificació estratègica dins la ruta que, des de Roma, travessava els Pirineus i arribava a Cadis i Cartagena. Des de l'imperi romà, la importància d'aquest castell es va mantenir vigent. De fet, el general Basset el reforçà; no debades era enginyer militar. Si el lector, aprofitant les vacances de Pasqua, per exemple, volgués fer turisme historicobessetari, no es pot perdre el castell de Xàtiva.

Aquesta pàgina li permetrà tenir una idea general de la importància militar d'aquest castell al llarg dels temps.

La caiguda de Babilònia

Adreça electrònica:

www.galeon.hispavista.com/adventista/apoc/la_caida_de_babilonia.htm

Només per a sensibilitats a prova de Bush-Blair-Aznar. Pàgina delirant dels –suposem– adventistes basada en uns textos que en diuen sagrats. “Misteri, Babilònia, la gran, la mare de les fornacions i de les abominacions de la terra. La gran ramera.” Aquest és només un fragment de tot el que s’hi pot llegir, per fer-se’n una idea. S’hi mesclen textos bíblics referits a Babilònia i, metafòricament, a la Roma imperial decadent que perseguia cristians.

Bé, ara que està dissortadament d’actualitat això de mesclar déus, tombes i negoci, podem també navegar una mica per aquestes pàgines de l’aberració neuronal. El que fa més feredat és que aquest pobre home tan poderós (el de veres, Bush, no l’altre, pobre, l’*Ansar*) esti-

gui imbuït d’ideologia d’aquesta: “Ha caigut, ha caigut Babilònia, aquella gran ciutat, perquè ella ha donat de beure a totes les nacions de vi del furor de la seva fornació” (Revelació a Joan, capítol 14–8). Jesús, Déu, quina por! Talment com ho diria en Bush, sembla.

Que li torni a donar al *bourbon*, home, i ens deixi en pau.

George W. Bush, ‘el texecutor’

Adreça electrònica:

www.ccadp.org/eltxecutor.htm

Qui ens governa? Tots ho sabem: George W. Bush. Aquest home que ja com a governador de l’estat de Texas va excel·lir en la seva peculiar forma d’entendre la religiositat. De pàgines dedicades a aquest homenet, n’hi ha moltíssimes, a Internet, per donar i vendre. Biografies oficials de la Casa Blanca i altres de no tan oficials. I alguna, com aquesta que presentem, que va bé com a exercici de la història del present, per saber qui és aquest tipus que ens governa. El títol de la pàgina, *El texecutor*, no deixa cap marge per al dubte: l’autora no estima gens Don Jordi Bush, com tants d’altres, de fet. La web fa un repàs de les persones a les quals no va tenir cap problema per ordenar-ne l’execució, a Texas.

Només un exemple. L’estiu del 1999 Karla Faye Tucker va ser executada, a l’estat del governador Bush. La primera dona

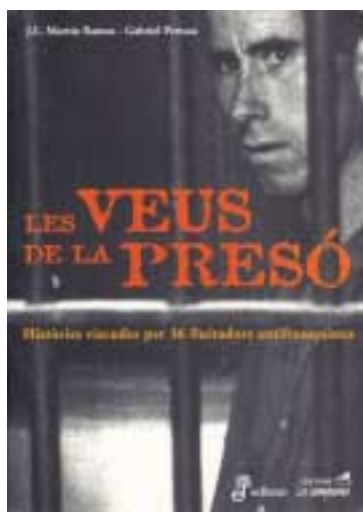
des del 1860 que va morir a mans de l’estat. En un entrevista a la revista *Talck*, Bush, en plena campanya presidencial, quan el periodista li va preguntar sobre aquest fet particular, aquest va respondre, fent befa de Tucker: “Ai, per favor, que no em mati...”. Això ens governa.

Les veus de la presó. Històries viscudes per 36 lluitadors antifranquistes

José Luis Martín Ramos, Gabriel Pernau

Edhasa. Edicions La Campana. Barcelona, 2003.

Enmig de la justa recuperació de la memòria, com a homenatge civil als assassinats, empresonats i represaliats per la dictadura franquista, apareix ara aquest llibre, *Les veus de la presó*, que acosta el relat en primera persona de trenta-sis catalans.

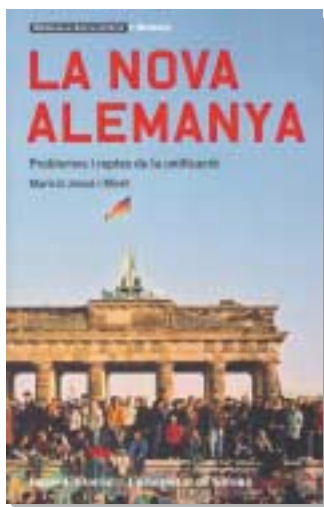
Com diu l'editorial, en la presentació de l'obra, "milers de persones -homes i dones- van ser detingudes i torturades a Catalunya en la postguerra. En aquest llibre sentim unes veus que encara poden donar el seu testimoni personal. Històries d'un temps en què es negava a la família d'un executat fins i tot el dret de posar una esquela. Un temps d'impunitat repressiva. [...] Per això té un valor tan extraordinari tot el que expliquen les veus que parlen en aquest llibre. No n'hi ha dues d'iguals. Però les uneix el record fortíssim de la por i l'esperança compartides".

La nova Alemanya. Problemes i reptes de la unificació

Marició Janué i Miret

Editorial Eumo / Universitat de Girona. (Col·lecció "Biblioteca Universitària. Història", núm. 8). Girona, 2003.

La unificació alemanya del 1989 va ser un esdeveniment històric de gran transcendència, molt interessant per al públic d'arreu dels Països Catalans.

Segons el catedràtic de ciència política Hans Jürgen Puhle, tal com diu en el pròleg, "no és casual que justament aquest desenvolupament alemany resulti interessant per al públic català. I és que Catalunya (com en altres regions espanyoles), la transició de la dictadura a la democràcia també va canviar la concepció de l'estat i l'autonomia política", com va ocórrer a Alemanya amb la unificació i no, per exemple, a Portugal o Polònia durant els seus processos de transició".

Tal com diu l'autor del pròleg, "Maurició Janué s'ha proposat presentar i analitzar en profunditat els diversos aspectes d'aquest procés per a un públic català, [...] demostra ser un excel·lent coneixedor de la història d'Alemanya, ja que analitza els antecedents històrics [de la unificació], penetra en els problemes actuals i [sondeja] les dimensions econòmica, social, cultural i institucional" del procés unificador.

Memòria d'un silenci.

El Govern Tarradellas (1977-1980); una certa manera de fer política

Josep Maria Bricall

Rosa dels Vents. Barcelona, 2003. 320 pàgines.

“L’any 1977 el president em donà l’ocasió de viure de prop el restabliment de la Generalitat. Espectador atent d’aquells anys, em decideixo a fer el relat d’uns fets i d’uns esdeveniments que em va tocar veure de manera directa”, afirma Josep M. Bricall. El conseller de la Presidència i conseller de Governació durant la presidència de Josep Tarradellas parla, per primera vegada, d’aquests anys. I ho fa des de la memòria i els records personals.

El llibre comença amb força: Josep M. Bricall és nomenat per al càrrec de Governació. A més de les altres tasques de la Conselleria, cal preparar les primeres eleccions al Parlament de Catalunya. Unes eleccions en què Tarradellas no es va poder presentar, i que va guanyar Jordi Pujol. Però com hem arribat fins aquí?

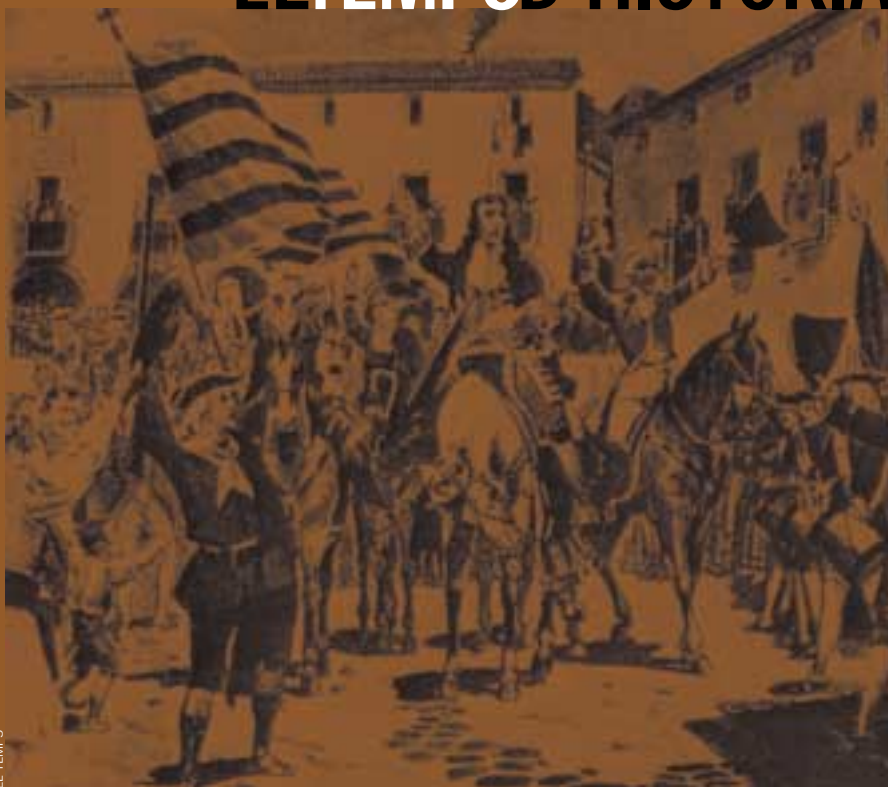
En la primera part del llibre l’autor recorda com va conèixer Tarradellas –amb una certa reticència envers el personatge–, anys en què també va conèixer Jordi Pujol.

Amb la mort de Franco, tot es va començar a accelerar: els pactes Suárez-Tarradellas, com es va viure el retorn del president i la feina feta durant dos anys. Aquesta part, farcida d’anècdotes, no recupera només la figura del president, sinó tota una forma de fer i d’entendre la política.

En la segona part, Bricall entra en un terreny més personal de reflexió: la realitat de Catalunya com a país, el nacionalisme, les propostes per al futur polític de Catalunya, els canvis en l’entorn econòmic mundial, i com afecten, què vol dir governar i ser un polític seriós.

L’autor: Josep Maria Bricall i Massip (Barcelona, 1939) és doctor en dret i ciències econòmiques. En l’actualitat és catedràtic d’economia política a la Universitat de Barcelona. Ha estat rector d’aquesta Universitat, president de la Conferència de Rectors Europeus i, entre altres ocupacions, ara és membre del Consell de la Universitat de les Nacions Unides. Va ser secretari general de la Presidència de la Generalitat (1977-1979) i conseller de Governació (1979-1980). Ha escrit nombrosos llibres sobre economia, i aquest és el primer en un terreny més personal.

EL TEMPS D'HISTÒRIA

EL TEMPS

és possible
gràcies a

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

CAIXA CATALUNYA